

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vratislav Somol

**Trest obecně prospěšných prací z pohledu restorativní
justice**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Květoslava Navrátilová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2013-2015

BACHELOR THESIS

Vratislav Somol

**The community service from the perspective restorative
justice**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Květoslava Navrátilová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 14.2.2015

Vratislav Somol

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí bakalářské práce Mgr. Květoslavě Navrátilové za poskytnuté cenné rady, doporučení a podporu při tvorbě mé práce.

Děkuji.

Anotace

Záměrem autora práce bylo seznámit veřejnost s problematikou konkrétního druhu alternativního trestu, trestu obecně prospěšných prací z pohledu, který je v kontrastu s hodnotami a postupy tradičního systému trestní justice. První část práce začíná úvodním historickým pojednáním, kde je stěžejním pojmem „trest“, jako jeden ze základních výchovných prostředků. Autor se dále dostává k alternativnímu trestání, zásadám restorativní justice včetně komparace s jinými evropskými zeměmi. Následuje představení institutu obecně prospěšných prací společně se subjekty podílející se na jejich vykonávání. Druhá část práce dotváří obraz pojetí restorativní justice z praktického hlediska. Cílem této části je zjištění, zda je možné při využívání zásad restorativní justice docílit nápravy sociálních konfliktů mezi obětí a pachatelem trestného činu. Výzkum je současně zacílen na zjištění, zda má trestní minulost pachatele vliv na úspěšné vykonání trestu OPP, zda pachatelé vnímají výhody alternativního trestu před trestem klasickým, zda mají účinky alternativního trestu pozitivní vliv na odsouzeného, poškozeného či společnost a zda jsou poskytovatelé prací ochotni působit na odsouzeného v rámci jeho resocializace.

Klíčová slova

Alternativní trest, obecně prospěšné práce, poskytovatel prací, prizonizace, Probační a mediační služba, restorativní justice, retributivní justice.

Annotation

The intention of the author, was to acquaint the reader with problems of a particular kind of alternative punishments, community service from the point of view which is in contrast with the values and practices of the traditional criminal justice system. The first part begins with an introductory historical treatise, in which is the punishment the main concept as one of the basic educational resources. The author also gets to alternative punishment, restorative justice principles including comparison with other European countries. Following introduction of the institute of community service along with the subjects involved in their execution. The second part creates an image of the concept of restorative justice in practical terms. The aim of this section is to determine whether it is possible to use the principles of restorative justice to achieve redress social conflicts between the victim and the offender. Research is currently aimed at determining whether the criminal history of the offender affect the successful execution of sentence of community service, whether the perpetrators perceive the benefits of alternative punishment from the classic punishment, whether the effects of alternative punishment are positive effect on the prisoner, damaged or society and whether providers are able to act on the prisoner within his resocialization.

Keywords

Alternative punishment, community service, a provider of work, prisonisation, Probation and Mediation Service, restorative justice, retributive justice.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	
1 POJEM, ÚČEL, SYSTÉM A DRUHY TRESTŮ	11
2 ALTERNATIVNÍ TRESTY	14
2.1 Definice alternativy	14
2.2 Principy restorativní justice	16
2.1 Alternativní tresty v ČR a zahraničí se zaměřením na trest OPP.....	19
3 TREST OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ	26
3.1 Obecně o trestu obecně prospěšných prací, právní úprava	26
3.2 Podmínky k uložení trestu.....	27
3.3 Vykonávací řízení	30
3.4 Mladiství pachatelé – trestní opatření OPP.....	34
4 SUBJEKTY ZAJIŠŤUJÍCÍ VÝKON TRESTU OPP	37
4.1 Soudy, PMS, poskytovatelé umožňující výkon prací	37
PRAKTICKÁ ČÁST	
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	41
5.1 Cíle výzkumného šetření.....	41
5.2 Přípravná fáze a výzkumný problém	41
5.3 Metoda sběru empirických dat.....	42
5.4 Výzkumný vzorek	42
6 REALIZACE VÝZKUMU	43
6.1 Kazuistiky	43
7 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	53
7.1 Závěrečné shrnutí provedeného šetření.....	53
7.2 Řeč čísel	54

ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	63
SEZNAM ZKRATEK	66
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	67

ÚVOD

V proudu každodenního života se setkáváme s informacemi o spáchaném trestném činu. Pokud se nás osobně netýká, tak nás až tolik nepřekvapí a dá se říci, že jsme páchaní kriminality přijali jako pouhý fakt, který se stal součástí našeho běžného života. Lidé, kteří porušují zákony naší země se vyskytují všude kolem a jejich počet stoupá. Od rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii uběhly pouze dva roky a věznice stojí opět před problémem jejich přeplněnosti. Hrozba uvěznění, jakoby již neplnila svůj účel. Jak dál by měla společnost reagovat na páchaní trestných činů? Tato otázka vyvolává pochybnosti o účinnosti sankční - odplatné justice, případně celého systému trestní politiky. Selhávání tradičních přístupů vytváří prostor pro hledání a uplatňování jiných možností, jak přistupovat k pachateli a vlastnímu potrestání. Ale zároveň se nabízí příležitosti, jak více pomoci obětem trestných činů a všem zúčastněným.

Některé prvky byly do našeho právního systému aplikovány již v roce 1996 na základě získaných zkušeností zahraničních evropských zemí s alternativními tresty. Jde zejména o tresty, které nejsou bezprostředně spojené s odnětím svobody. Nespornou výhodou alternativního trestu je, že pachatel se nestává pasivním členem společnosti, který má zabezpečen komplexní servis, tzn. stravu, ubytování, zdravotní péči, apod. Nestává se zátěží daňových poplatníků. Jedním z nejvíce využívaných alternativních trestů v našich podmínkách je trest obecně prospěšných prací. Již skoro dvacet let se tento alternativní trest postupně vyvíjí a přizpůsobuje aktuálním podmínkám. Stále je však pro veřejnost málo známý a zahalený nejasnostmi.

Záměrem autora bakalářské práce je tedy přiblížit široké veřejnosti právě tento institut alternativních trestů, trest obecně prospěšných prací v jeho nepochybně perspektivní podobě. Práce autora vychází z vlastních praktických zkušeností probačního pracovníka. Téma vychází z trestně právní problematiky, ale současně představuje filozofii, jak jinak chápat spravedlnost a jak ji lze také uplatňovat. Jak „dát věci do pořádku“ vychází z myšlenky restorativní justice – nápravné justice. Ani však s využitím principů restorativní justice nelze řešit všechny případy, ale i jednotlivé úspěchy mají zásadní význam pro zachování tohoto přístupu z důvodů podpory integrace do společnosti.

V rámci studovaného oboru se v procesu výkonu trestu obecně prospěšných prací střetávají aspekty vědních oborů, jako jsou sociologie, psychologie a pedagogika.

Těžištěm práce je aplikace restorativního přístupu a jeho uplatnění v praxi s cílem závěrečného posouzení, zda je možné při využívání zásad restorativní justice docílit nápravy sociálních konfliktů mezi obětí a pachatelem trestného činu. Dílčími cíli k praktickému ověření se autor chce dobrat především zjištění, zda má trestní minulost vliv na úspěšné vykonání trestu OPP, zda pachatelé vnímají výhody alternativního trestu před trestem klasickým, zda mají účinky alternativního trestu pozitivní vliv na odsouzeného, poškozeného či společnost a zda jsou poskytovatelé prací ochotni působit na odsouzeného v rámci jeho resocializace.

Bakalářská práce obsahuje dvě hlavní části, teoretickou a praktickou, šesti kapitol a jejich podkapitol. První, teoretickou část práce autor zpracoval na základě studia odborné literatury. Počáteční kapitolu autor zahájil krátkým exkurzem do historie, potom se zaměřuje na vysvětlení základních pojmů včetně seznámení s účelem, systémem a druhy trestů. Druhou kapitolu věnuje alternativním trestům v obecném pohledu, postihuje principy restorativní justice a přibližuje alternativní tresty v zahraniční právní úpravě včetně jejich komparace. Třetí kapitolu autor směřuje na konkrétní alternativní trest, trest obecně prospěšných prací v prostředí našeho právního systému. Ve čtvrté kapitole představuje subjekty, které se významně podílejí na výkonu trestu OPP.

Částí praktickou autor otevírá prostřednictvím kazuistik problematiku faktického výkonu uvedeného alternativního trestu. Psychologickou projekcí a celkovým shrnutím se autor dostává k řešení problematiky, zda dochází k naplňování cílů restorativní justice. Zda trestní minulost ovlivňuje výkon trestu OPP. Zda jsou pachatelé vnímány výhody alternativních trestů. Zda mají účinky alternativního trestu pozitivní vliv na odsouzeného, poškozeného či společnost. V závěru šetření autor empiricky zjišťuje, zda jsou poskytovatelé prací ochotni vyvíjet aktivitu v souvislosti s resocializací odsouzeného.

Při tvorbě bakalářské práce autor čerpal z vlastní tvorby, z dostupných pramenů, využíval zejména odborné literatury, obecně závazných právních předpisů za podpory metodických standardů PMS ČR.

TEORETICKÁ ČÁST

1 POJEM, ÚČEL, SYSTÉM A DRUHY TRESTŮ

Z historických zdrojů máme období starověku spojeno s tresty krutými a přísnými. Nejvíce byl využíván trest smrti a tělesné tresty. Dalším trestem bylo otroctví. Tehdejším cílem trestu bylo odstrašení. Římané v dobách starověku znali institut psance, později dočasné nebo trvalé vyhnanství. Tyto druhy trestu se dají přirovnat k dnešnímu trestu odnětí svobody. Kruté tresty měly však spíše symbolický charakter vůči spáchanému zločinu. Tresty byly vykonávány spíše na základě pomsty, než na základě činnosti státního aparátu.

V dobách středověkého feudalismu neměl stát vlivem oslabené moci panovníka dostatečný aparát státní moci. Podle zásady oko za oko, zub za zub, se používají zcela iracionální důkazní prostředky. I v tomto období platí odstrašující účel trestu. To znamená, že tvrdé a přísné tresty jsou stále aktuální. Po boku trestu smrti byly dále využívány tresty mrzačící, běžně se usekávaly ruce, nohy, vytrhával se jazyk, odsouzeným se vypaloval cejch. Oproti tomu se již začínalo více využívat vězení. Velké rozdíly však byly mezi tím, kdo byl uvězněn a to na základě výše jeho majetku. Majetní měli ve vězení své výsady.

Vývoj trestu a trestání zaznamenal v historických souvislostech postupné zlidšťování. Na základě nových myšlenek, které prosazuje osvícenství, dochází k jakési humanizaci trestů a trestání. K osvícenecké filosofii patří také představitel tzv. klasické školy, Ital Cesare Beccaria, zakladatel moderní teorie trestu a penologie, který prosazuje myšlenku, že účelem trestu není způsobovat utrpení, ale ochránit společnost.

Současné české trestní právo je založeno právě na zásadách humanismu. Humanizace jednotlivce je smyslem socializace¹.

¹ Socializace je proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny, přičemž si osvojuje normy ve skupině panující, její hodnoty, učí se sociálním rolím spojeným s určitými pozicemi a dalším dovednostem a schopnostem. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. První vydání. Praha: Portál, 2001, s. 285. ISBN 80-7178-535-0.

Trest je jedním ze základních výchovných prostředků, je právem stanovený následek za určité protiprávní jednání.

Trestní zákoník chápe trest „jako opatření státního donucení, které je ukládáno v rámci trestního řízení jménem státu k tomu povolányi soudy pachateli za jeho trestný čin“².

V rámci generální prevence působí trest také na ostatní členy společnosti, kteří by se mohli stát potencionálními pachateli.

Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Tato definice obsahuje také funkci ochranou. Trest je zde chápán jako prostředek sebeobrany společnosti před trestnými činy a zároveň jako prostředek výchovný.

Účel trestu není v trestním zákoníku výslovně vyjádřen, jeho „vymezení je ponecháno trestněprávní nauce a soudní judikatuře“³. V minulosti byl účel trestu rozdílný od dnešního pojetí, jeho absolutní teorie chápala trest jako odplatu a nespojovala s jeho uložením žádné společenské účely.

Systémem trestů rozumíme „výčet jednotlivých druhů trestů podle trestního zákoníku, jejich uspořádání a vzájemné vztahy mezi nimi“⁴. Jen zákon stanoví, jaký trest je možné uložit a za jakých podmínek. Zásady a podmínky pro ukládání jednotlivých druhů trestů stanoví trestní zákoník jak v obecné části týkající se trestních sankcí, tak v části zvláštní u jednotlivých trestných činů.

Výčet jednotlivých druhů trestů je taxativně stanoven v § 52 trestního zákoníku:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,

² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I., obecná část § 1 až 139. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 494. ISBN 978-80-7400-428-5.

³ Tamtéž, s. 489

⁴ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část I*. Praha: ASPI, 2007, s. 364. ISBN 978-80-7357-258-7.

- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztráta vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Rekapitulace

Krátkým exkurzem do historie lze sledovat, jak byl postupně chápán trest až k jeho současnému pojetí. Od krutých a nelidských trestů se dostáváme až k humanizaci jednotlivce ve 21. století. V kontextu vývoje civilizace dochází k postupné úpravě jak samotného účelu trestu, tak její systematizaci. Poslední výrazné změny právní úpravy v ČR zaznamenal v roce 2010 trestní zákoník.

2 ALTERNATIVNÍ TRESTY

2.1 Definice alternativy

Alternativa je možnost volby mezi několika způsoby řešení. V trestním právu znamená alternativa volbu trestu nespojeného s odnětím svobody. Tento alternativní trest je ukládán pachateli, který by jinak byl odsouzen k trestu odnětí svobody. V posledních letech jsou značně populární alternativní tresty, které jsou z ekonomického hlediska pro společnost podstatně výhodnější a pro odsouzené často i účinnější než uložený trest odnětí svobody. Ten v řadě případů neplní svůj účel a dochází tak k selhání individuální i generální prevence trestu. O tom svědčí značné množství recidivujících pachatelů. Recidivující pachatelé jsou velkým problémem současné doby.

Smyslem alternativních trestů je to, že jsou oproštěny od negativních vlivů uvěznění, tzv. fenomén „prizonizace“, kdy negativní vlivy prostředí zapříčiňují vážné problémy s jejich zařazením do běžného života po propuštění. Také ale samotný fakt uvěznění, který přináší s sebou vytržení z jejich sociálního prostředí, přerušení kontaktů s rodinou, ztrátu zaměstnání a jiné patologické jevy. Proto je výkon alternativního trestu pro stát, ale i pro odsouzeného ekonomicky výhodný, může v odsouzeném upevňovat návyky, formovat postoje potřebné k vedení řádného života a napomáhat jeho resocializaci.

Alternativa trestu odnětí svobody nesmí zahrnovat žádnou ztrátu svobody, jinak by mohlo jít o pouhé vylepšení trestu odnětí svobody, o jeho lepší a humánnější výkon. Odsouzený zůstává ve svém přirozeném sociálním prostředí, kde je významně větší předpoklad jeho budoucí úspěšné resocializace.

Barbořík chápe alternativní trest jako *„jakousi podanou rukou pachateli ze strany státu, který musí reagovat na spáchaný trestný čin, nechce však přímo přistupovat k uvěznění pachatele“*⁵. Sotolář et al. zmiňují, že *„trestní represi je vhodné využívat, jen pokud nelze zvolit jiné způsoby řešení trestní věci a vždy jen v nezbytné míře“*⁶.

⁵ BARBOŘÍK, M. *Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy a jejich řešení*. Trestní právo. Praha: Univerzita Karlova, 2006, roč. 11, č. 5, s.4. ISSN 1211-2860.

⁶ SOTOLÁŘ, A., F. PŮRY a P. ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 10. ISBN 80-7179-350-7.

Formy alternativního řešení trestních věcí

Pojem zahrnuje nejen druhy sankcí, které jsou alternativou k trestu odnětí svobody, ale také zvláštní způsoby trestního řízení, které jsou alternativou ke standardnímu trestnímu řízení. Náleží sem i alternativní postupy realizované mimo systém trestního práva – proces mediace.

Formy alternativního řešení lze rozdělit takto:

Alternativy v trestní řízení – odklony, diverze

- podmíněné zastavení trestního stíhání,
- narovnání.

Alternativy k potrestání

- upuštění od potrestání,
- podmíněné upuštění od potrestání.

Alternativy k trestu odnětí svobody

- podmíněné odsouzení,
- podmíněné odsouzení s dohledem,
- domácí vězení,
- obecně prospěšné práce,
- peněžitý trest.

Hlavními důvody, pro které je třeba nahrazovat trest odnětí svobody jinými alternativami, je skutečnost, že tyto alternativy:

- nemají nevýhody trestu odnětí svobody,
- přinášejí podstatně nižší náklady na jejich výkon.

Při jejich uložení nejsou zpřetrhány sociální vazby odsouzeného s prostředím, ve kterém žije:

- zohledňuje osobnost jedince a jeho individuální vlastnosti,
- napomáhají ke zrychlení trestního řízení.

Umožňují zachování si stávajícího zaměstnání, případně osvojování stabilních pracovních návyků, získání nových dovedností a rozvíjením pocitu sociální zodpovědnosti.

Uložení trestu nespojeného s odnětím svobody by mělo být chápáno, jako projev důvěry vůči pachateli, která vyplývá z převažujících pozitivních vlastností osobnosti

odsouzeného, z jeho dosažené úrovně sociálních dovedností, která se promítá v jeho současném postoji ke spáchanému protiprávnímu činu.

2.2 Principy restorativní justice

Podle Zehra je restorativní justice „proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestných činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky“⁷.

Karabec vychází z původního anglického výrazu restore (obnovit, navrátit do původního stavu), který „lze vyložit jako určitý koncept zacházení s pachateli, odlišný od klasické odplatné, retributivní, trestající justice, vycházející z názoru, že současná trestní spravedlnost není adekvátní reakcí společnosti na růst kriminality, nevede k ochraně jednotlivce i společnosti“⁸. „V principu nejde o zcela neslučitelná východiska. Oba pohledy vnímají trestný čin jako narušení rovnováhy ve společnosti, nabízejí však jiné cesty k nápravě narušeného stavu“⁹.

Neustále se zvyšující počet vězeňské populace a důsledky tohoto vývoje vedou k oprávněným pochybnostem o účinnosti sankční politiky a celého systému trestní justice. Již mnoho let se hovoří o narůstající krizi vězeňství. Fundovanější názory upozorňují spíše na krizi trestu odnětí svobody. Počátky tohoto konceptu lze vysledovat ve druhé polovině 20. století, kdy vznikaly pochybnosti o dostatečném zajištění potřeb obětí trestných činů a zároveň se začínají se rozvíjet nové směry v problematice trestání pachatelů trestných činů. Karabec ve sborníku uvádí, že „toto pojetí trestní spravedlnosti je však na prahu 21. století konfrontováno se zcela jinou realitou. Nejde jen o nové dimenze zločinnosti, ale především se zdá, že stávající uplatňování trestní spravedlnosti se blíží svým limitům“¹⁰.

⁷ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26. ISBN 80-902998-1-4.

⁸ KARABEC, Z. *Restorativní justice, sborník příspěvků a dokumentů*. První vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, s. 2003. 8. ISBN 80-7338-021-8.

⁹ ZEHR, H. In: ŠTERN P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů*. První vydání. Praha: Portál, 2010, s. 35. ISBN 978-80-7367-757-2.

¹⁰ KARABEC, Z. *Restorativní justice, sborník příspěvků a dokumentů*. První vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, s. 2003. 6. ISBN 80-7338-021-8.

Postupně od roku 2001 byly prvky restorativní justice integrovány do českého právního řádu.

Koncept restorativní justice je možné vysvětlit jako protiklad k tradičnímu konceptu trestního soudnictví (retribuci).

Retributivní pojetí je chápáno jako primární obět' trestného činu stát. Oproti tomu koncept restorativní přistupuje k trestnému činu tak, že „v něm vidí poškození jedné osoby jinou osobou“¹¹. Objektem zájmu tohoto konceptu je jistý sociální konflikt mezi obětí a pachatelem. Následující trestní řízení je především snahou o odstranění tohoto konfliktu. Toho by nebylo možné dosáhnout bez přímé aktivní účasti obviněného, proto je spolupráce obviněného jednou z nutných podmínek pro úspěšné alternativní vyřešení trestní věci. Sotolář, et al. ve své příručce uvádí, že „koncepte restorativní justice je tedy chápána jako úsilí o obnovení trestným činem narušeného nebo ohroženého systému chráněných hodnot a sociálních vztahů“¹². Odpovědnost za spáchaný trestný čin tak již není pouze v rukou státu, ale především v rukou pachatele.

Hlavním úkolem při využití principů restorativní justice je dosažení stavu, kdy pachatel zpracuje a uzná svoji vinu a svojí další činnost zaměří na odčinění následků spáchaného činu. Jestliže pachatel odmítá participovat na odčinění následků, je k tomu donucen opět soudem. Za nejběžnější postup v rámci restorativní justice můžeme považovat mimosoudní zprostředkování řešení trestního konfliktu mezi pachatelem trestného činu a obětí/poškozeným, za účasti mediátora/prostředníka. Mediaci v trestních případech provádí úředníci Probační a mediační služby ČR¹³ (dále jen PMS). Podmínkou pro účast na mediaci je její dobrovolnost pro obě strany. Veškerá činnost PMS je bezplatná.

Zehrovo pojetí restorativní justice je založeno na několika základních principech a hodnotách, které nám ukazují, jakým směrem se v určitých situacích vydat:

¹¹ SOTOLÁŘ, A., F. PÚRY a P. ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. První vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 9. ISBN 80-7179-350-7.

¹² Tamtéž, s. 9.

¹³ Postavení, úkoly a činnost PMS ČR upravuje zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti 1. 1. 2001. In: Úplné znění, trestní předpisy, č. 870. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2012, s. 467-473. ISBN 978-80-7208-890-4.

„Respekt je jednou z klíčových hodnot pro restorativní justici. Je projevován nejen vůči oběti a dalším postiženým osobám, ale i k pachateli.

***Odpovědnost** pachatele trestného činu za způsobenou újmu je důležitou součástí restorativního procesu a posiluje motivaci pachatele k obnově narušených vztahů.*

***Dialog** je základním kamenem řady programů a technik restorativní justice. Je veden mezi stranami konfliktu, mezi obětí, pachatelem a dalšími dotčenými osobami.*

***Participace** v restorativní justici usiluje o aktivní zapojení všech účastníků trestného činu, jejich blízkých a zástupců. Řešení celé události je v rukou těch, kterých se to týká, nikoliv v rukou formální autority.*

***Vyváženost** je další klíčová hodnota restorativní justice, která hledá znovunalezení rovnováhy v komunitě. Vyvažuje zájmy zúčastněných a hledá řešení přijatelné pro všechny strany. Princip vyváženosti ovšem nerelativizuje spáchaný čin ani jeho následky, za něž nese odpovědnost pachatel.*

***Dobrovolnost** je taktéž nezbytným předpokladem participace účastníků trestného činu v restorativní justici. Žádný účastník, pachatele nevyjímaje, nemá být k účasti donucen.*

***Pospolitost** v restorativní justici vyjadřuje snahu o zapojení členů komunity, kde oběť a pachatel žijí. Nevnímá událost trestného činu jako oddělený a izolovaný akt, který by byl pouze soukromou záležitostí jeho aktérů.*

***Individualita** neboli jedinečnost každého člověka, je v restorativní justici vždy vyvažována ve vztahu k pospolitosti. Oba principy musí platit současně. Restorativní proces podporuje ve vzájemné pospolitosti rozdílnost a individualitu každého z nás¹⁴.*

Štern et al. dodávají, že „restorativní justice není pro pachatele snadnější cestou v porovnání s tradiční justicí. Je tomu právě naopak, pachatel je vždy přímo konfrontován s následky svého činu, v mnoha případech osobním setkáním s obětí, je odpovědný a má závazky za odstranění způsobené újmy na morální i materiální úrovni¹⁵. Nejedná se ani o způsob ke zrychlení a zjednodušení trestního řízení.

¹⁴ ZEHR, H. In: ŠTERN P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů*. První vydání. Praha: Portál, 2010, s. 33-34. ISBN 978-80-7367-757-2.

¹⁵ ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ. (eds.). *Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů*. První vydání. Praha: Portál, 2010, s. 34. ISBN 978-80-7367-757-2.

Rekapitulace

Shrnutím pojednání o alternativním trestání podle Zehra vyplývá, že, „*cílem restorativní justice je dát klíčová rozhodnutí do rukou těm, kterých se trestný čin bezprostředně týká, přispět k ozdravnému procesu v rámci trestní spravedlnosti a snížit pravděpodobnost další trestné činnosti*“¹⁶. Aby mohlo dojít k naplnění tohoto cíle je třeba zapojit do takového procesu oběť a dbát na přijatelné řešení konfliktní události. Na straně pachatele je důležité porozumění důsledkům svého jednání a převzetí odpovědnosti za toto jednání. Výsledky procesu musí napomoci k obnově narušených vztahů a reagovat na příčiny daného jednání. A především oběť i pachatel musí nabýt pocitu, že je daná věc uzavřená. Jedním z nejčastěji využívaným programem restorativní justice je mediace mezi obětí a pachatelem (Victim Offender Mediation). Mediace jako předmět aplikace sociální práce v trestní justici. Veteška ve své interpretaci průzkumu zaměřeného na odbornou přípravu a další vzdělávání mediátorů uvádí, že „*mediace je nejčastěji definována jako alternativní metoda řešení konfliktů, a to bez účasti soudu. Mediace je proces, ve kterém profesionální prostředník (mediátor) pomáhá účastníkům nalézt oboustranně přijatelné řešení dané situace*“¹⁷. Účast na mediaci je proto podmíněna dobrovolností obou stran.

Restorativní přístup se apriori nebrání tradičním sankcím spojeným s odnětím svobody. Tam, kde je to možné, chce vhodným pachatelům nabídnou šanci, aby následky svého činu aktivně odčinili a mohli se vrátit do běžného života bez zkušeností s pobytem ve vězeňském prostředí.

2.3 Alternativní tresty v ČR a zahraničí se zaměřením na trest OPP

Součástí platného právního řádu ČR se stala novela trestního zákona vyhlášená ve Sbírce zákonů dne 2. 8. 1995, která rozšiřuje škálu trestů, které je možné uložit a tím obohatila systém trestů o nový druh trestu, trest obecně prospěšných prací. Jako

¹⁶ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26. ISBN 80-902998-1-4.

¹⁷ PAVLOVÁ, L., VETEŠKA, J. *K aktuálním otázkám vyjednávání, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva spolupráce*. První vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, s. 120. ISBN 978-80-86723-92-1.

samostatný druh trestu měl být významnou alternativou trestu odnětí svobody. Co do přísnosti byl tehdy hned po trestu odnětí svobody. Postupným vývojem tohoto alternativního trestu dochází k novelizaci trestního zákona. Novelou zákona č. 256/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002 byl již trest OPP považován za alternativu k jakémukoliv trestu, nejen k trestu odnětí svobody. Postupně dochází k další změně, která se dotkla okruhu poskytovatelů prací, který byl tak rozšířen. Práce je možné vykonávat nejen ve prospěch měst a obcí, ale také ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním, vědou, kulturou, školstvím požární ochranou, ochranou zdraví, životního prostředí, podporou mládeže, tělovýchovnou a sportovní činností, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou činností, ale i činností ve prospěch nevládních a neziskových organizací.

Dosud poslední aktuální změnou ve vývoji trestu OPP je existence zcela nového trestního předpisu v podobě zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku ve znění pozdějších novel. Oproti předchozí právní úpravě došlo k zásadním změnám:

- v uvedení horní hranice počtu hodin OPP, z dřívějších 400 na nyníjších 300 hodin,
- v poměru přeměny hodin na dny odnětí svobody, dříve bylo možno přeměnit dvě hodiny na jeden den odnětí svobody. V současné době je poměr 1:1,
- v možnosti postupného ukládání trestu OPP, lze postupně ukládat a překročit tak i maximální možnou výměru,
- v prodloužení doby pro výkon trestu, z jednoho na dva roky s možností jejího prodloužení o dalších šest měsíců,
- v možnosti přeměny trestu OPP na trest nepodmíněný nebo trest domácího vězení nebo peněžitý trest za současného uložení náhradního trestu odnětí svobody, to pro případ, kdy by nebyl peněžitý trest splněn.

Na rozdíl od ostatních evropských zemí, kde je trest OPP uplatňován, nevyžaduje náš právní řád obligatorní souhlas pachatele k jeho uložení. Trestní zákoník ukládá, aby soud při ukládání trestu přihlédl ke stanovisku pachatele, k jeho zdravotnímu stavu a možnosti uložení tohoto trestu. Dále také ustanovení trestního řádu umožňuje uložit trest OPP *„trestním příkazem pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní*

*způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu*¹⁸. Toto ustanovení přesněji charakterizuje osobu obviněného, kterému má být trest uložen. Soud však nemusí stanovisko vyžadovat nebo případné nesouhlasné stanovisko respektovat a trest i tak může uložit. Trestní zákoník také již obsahuje ustanovení, kdy *„soud trest OPP zpravidla neuloží, jde-li o pachatele, kterému byl trest OPP v době tří let předcházejících uložení tohoto druhu trestu přeměněn na trest odnětí svobody*¹⁹. Takové opatření působí jako částečná prevence proti dříve rozšířenému jevu, jako je nevhodně uložený trest, kdy soud při ukládání trestu OPP trestním příkazem, rozhodl na základě spisového materiálu, aniž by obviněného viděl a zjišťoval vhodnost uložení trestu. V případě uložení trestu OPP rozsudkem proběhne klasické hlavní líčení a obviněný má možnost se k uložení trestu vyjádřit. Soudu mnohdy postačí tvrzení obviněného, že je zdravotně schopen trest OPP vykonat, ale více uvedené neobjektivizuje. Nastává tudíž často situace, kdy se v průběhu výkonu trestu zjistí, že byl trest nevhodně uložen.

Můžeme uvést alespoň tři důvody, proč je vhodné zajistit souhlas pachatele s uložením trestu OPP. Jedním z důvodů je, aby se výkon trestu OPP nedostal do rozporu s Listinou základních práv a svobod, která ukládá, že *„nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám*²⁰. Ve své podstatě jde v případě trestu OPP o *„určitý druh legální nucené práce prováděné k obecnému prospěchu širšího okruhu lidí*²¹. Další důvod souvisí s výchovným účelem samotného trestu, pachatel svým souhlasem přebírá odpovědnost za povinnosti spojené s tímto trestem. V neposlední řadě stojí otázka práce odsouzeného na veřejnosti. Ne každý je ochoten dávat veřejně najevo, že je odsouzený a je to pro něho příliš citelný zásah do jeho osobní integrace.

Podstatná část odsouzených, kterým je trest OPP uložen nemá základní pracovní návyky a pracovat nebudou, protože nechtějí, raději vykonají „trest natvrdo“. Právě pro

¹⁸ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb. v pozdějším novelizovaném znění. In: *Úplné znění, trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2013, s. 235. Dostupné z <http://www.sagit.cz/pages/sbirka.asp?cd=76&typ=r>.

¹⁹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: *Úplné znění, trestní zákoník*. Čtvrté vydání. Praha: Armex, 2013, s. 38. ISBN 978-80-87451-22-9.

²⁰ ČESKO. *Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*, ze dne 16.12.1992 ve znění ústavního zákona č.162/1998 Sb. Deváté vydání. Praha: Armex, 2013. s. 31. článek 9. ISBN 978-80-87451-25-0.

²¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I., obecná část § 1 až 139. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 837. ISBN 978-80-7400-428-5.

tyto případy je důležitá zpráva probačního úředníka pro účely rozhodování soudu. PMS mimo jiné činnosti zjišťuje aktuální podmínky pro případné uložení alternativního trestu obecně prospěšných prací včetně souhlasu pachatele a dále zajišťuje řádný výkon uloženého trestu. Naproti této skupině odsouzených je však řada zkušených, opakovaně trestaných pachatelů, kteří velice rádi využijí možnosti trestu OPP. V České právní úpravě může soud uložit trest OPP, odsuzuje-li pachatele za přečin²². Ve své podstatě při porovnání s dřívější právní úpravou došlo k rozšíření okruhu trestných činů, za který může být trest OPP uložen. U úmyslných trestných činů zůstává jako limitující horní hranice trestní sazby do pěti let, ale spadají sem taktéž všechny nedbalostní trestné činy bez ohledu na jejich trestní sazbu. Tudíž horní hranice odnětí svobody může převyšovat pět let. Tato výměra neodpovídá běžné zahraniční úpravě. V České republice do této škály patří i závažné trestné činy, jako jsou: trestný čin násilí proti úřední osobě, násilí proti orgánu veřejné moci, nedovoleného ozbrojování, dokonce trestný čin mučení a jiné nelidské a kruté zacházení, znásilnění, trestný čin úmyslné ublížení na zdraví, podvod, omezování osobní svobody nebo trestný čin usmrcení z nedbalosti, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti. Při případné přeměně trestu OPP se bude jednat pouze o maximálně 300 dnů odnětí svobody oproti až pěti letům. Takový poměr je pro odsouzeného pachatele velice výhodný.

Česká republika

Soud může uložit trest OPP za přečin s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let. Podle platné právní úpravy činí výměra trestu padesát až tři sta hodin. Stanovený denní či měsíční limit vykonaných hodin není určen. Na rozdíl od jiných zemí Evropy je v České republice odsouzený povinen vykonat trest do dvou let ode dne, kdy soud nařídil jeho výkon. Soud má možnost ve výjimečných případech prodloužit dobu výkonu tohoto trestu až o šest měsíců, i když odsouzený zavinil příčinu k přeměně trestu. Legislativně však není tato výjimečnost nikde upravena. Soud má vycházet z okolností případu a osoby odsouzeného. Taková lhůta pro výkon trestu se v praxi ukazuje jako nepřiměřeně dlouhá, která nemá v ostatních zemích Evropy obdoby. Pro to svědčí také dosavadní nejednotnost soudů při přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody. Některé soudy vyčkávají, až uplyne zákonná lhůta a teprve

²² Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. § 14 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb.

potom zahájí řízení o případné přeměně trestu. V praxi to znamená pro poskytovatele prací, kdy odsouzený nepracuje dle harmonogramu, aby pracovní místo měl obsazené tímto nepracujícím po celou dobu dvou let. Napomáhá tomu také laxní přístup některých poskytovatelů prací při sjednávání harmonogramu prací s odsouzeným, kdy mnohdy nestanoví termíny následných pracovních výkonů. Důvody pro případnou přeměnu trestu se potom těžko prokazují a odsouzený této situace dokáže využít ve svůj prospěch. Trest obecně prospěšných prací lze za podmínek stanovených trestním zákoníkem přeměnit v trest domácího vězení, v peněžitý trest popřípadě v náhradní trest odnětí svobody nebo v trest odnětí svobody, přitom se každá i jen započatá hodina počítá za jeden den odnětí svobody.

Slovensko

Trest povinné práce lze uložit za přečin s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let, stejně jako v České republice. Výměra trestu je v rozmezí od čtyřiceti do třista hodin. Trest je odsouzený povinný vykonat nejpozději do jednoho roku od nařízení výkonu tohoto trestu tak, aby vykonal nejméně dvacet hodin za kalendářní měsíc. Trest lze uložit jen se souhlasem pachatele. Slovenský soud při případné přeměně trestu na trest odnětí svobody vychází v přepočtu tak, že za každé dvě hodiny nevykonaného trestu uloží jeden den vězení. Tedy tento přepočet je pro odsouzeného výhodnější než v České republice.

Velká Británie

Anglie a Wales jsou jednou z nejzkušenějších zemí s ohledem na trest obecně prospěšných prací a to již od jeho zavedení v roce 1972. Obecně prospěšné práce nařídí soud soudním příkazem v rozsahu od čtyřiceti do dvěsetčtyřiceti hodin. Trest je ukládán nejčastěji za trestné činy krádeže, trestné činy v dopravě, úmyslné poškození cizího majetku nebo neoprávněné užívání motorového vozidla či lehčích případech ublížení na zdraví. Při určování náplně práce se vychází z toho, aby byl odsouzený v osobním styku s ostatními členy společnosti, kterým bude poskytovat různé služby. Může se jednat o pomoc starým nebo bezmocným osobám v jejich domácnosti, práce v ústavech sociální péče a jiné. Od vydání soudního rozhodnutí musí být práce vykonány do jednoho roku, odsouzený musí s uložením trestu vyjádřit souhlas. V případě, že je odsouzený povinen

vykonat více jak šedesát hodin obecně prospěšných prací, musí z toho vykonat nejméně 21 hodin manuální práce.

Francie

Mezi tradiční francouzské probační tresty patří výkon veřejně prospěšných prací, jako trestu nápravného. Francouzský trestní zákon nepřipouští možnost uložení trestu veřejně prospěšných prací pachateli, který byl v posledních pěti letech odsouzen za závažný trestný čin k odnětí svobody více jak čtyři měsíce. Veřejně prospěšné práce mohou být uloženy v rozmezí od čtyřiceti do dvěstěčtyřiceti hodin, lhůta pro vykonání trestu je stanovena na osmnáct měsíců. Pachatel musí s uložením trestu souhlasit. Zvláštností je, že soud přihlíží ke zdravotní způsobilosti pachatele a před uložením trestu jej nechá lékařsky vyšetřit. Pokud je odsouzený zaměstnán nesmí společná doba výkonu trestu a výkonu zaměstnání přesáhnou dvanáct hodin denně. Předpokládá se pečlivý výběr osoby vhodné pro uložení tohoto trestu.

Nizozemí

Vůjtěch et al. se ve svém výzkumu krátce zabývají také Nizozemím „v roce 1989 byl trest OPP zakotven do trestního zákona a stal se vedle trestu odnětí svobody a peněžitého, třetím nejužívanějším. V praxi připadá v úvahu u pachatelů trestných činů, u nichž by soud zvažoval uložení trestu odnětí svobody do šesti měsíců a namísto toho je možno uložit trest OPP v rozsahu maximálně 240 hodin“²³.

Srovnání

Při porovnání jiných právních úprav s naší najdeme několik rozdílů, zejména:

- vyjádření souhlasu pachatele s uložením trestu OPP není v ČR podmínkou pro uložení trestu,
- lhůta pro vykonání trestu je s v porovnání s okolními státy nepřiměřená. Lze ji navíc ještě dodatečně prodloužit,

²³ VŮJTĚCH, J. et. al. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. První vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1998, s. 16. ISBN 80-86008-48-7.

- v zahraničních právních úpravách je trest OPP chápán jako trest nahrazující trest odnětí svobody velmi krátkého trvání, většinou je takto chápán i naší justicí a to jako alternativa ke krátkodobému trestu odnětí svobody, který nepřevyšuje jeden rok, přesto je v našich podmínkách ukládán recidivistům,
- zahraniční právní úpravy spíše ukládají trest prvotrestaným a mladistvým,
- horní hranice výměru se již přibližuje evropským standardům, přiměřené snížení na dvěstěpadesát hodin by však věci prospělo,
- stanovením měsíční nebo denní sazby vykonaných hodin, jak existuje na Slovensku či ve Francii, by mohlo usnadnit činnost poskytovatelům prací,
- zdravotní způsobilost v naší zemi určuje soud, mnohdy však bez jakýchkoliv podkladů, jen z tvrzení pachatele, ve Francii je tato záležitost více ošetřena, nemůže tak dojít k uložení trestu zdravotně nezpůsobilému.

3 TREST OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ

3.1 Obecně o trestu obecně prospěšných prací, právní úprava

Podstatou trestu je určitá pracovní povinnost, která musí být pachatelem splněna osobně, ve stanoveném rozsahu, bezplatně a ve svém volném čase.

S ohledem na systematiku trestního zákoníku lze trest OPP považovat za třetí nejpřísnější. Nelze jej tak chápat absolutně, rozhoduje konkrétní dopad na pachatele. Trest OPP představuje vyšší míru omezení odsouzeného. Ani ve vztahu k odnětí svobody, jehož výkon byl podmíněně odložen nelze trest OPP považovat za mírnější. Trest OPP je významnou alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Jeho smyslem je, aby pachatel protiprávního jednání dostal šanci své provinění odčinit a to prací pro společnost, pro obecný prospěch.

Výkon trestu OPP citelně zasahuje do volného času odsouzeného, ale zároveň také představuje povinnost pracovat bez nároku na odměnu. Jedinec však neztrácí kontakt se svým sociálním okolím a při výkonu trestu může být i zaměstnán. Odsouzený je nucen aktivně se zapojit do práce pro komunitu v místě, kde žije a tím se tak podporuje vytváření pocitu zodpovědnosti za vlastní chování a život. Výkon prací pro obecné blaho tak má přispět k začlenění pachatele zpět do společnosti a podpoří tak jeho pracovní adaptaci, pracovní návyky, jeho sociální interakci. Práce prezentuje výchovný prvek trestu. Při definování rizik případného nevykonání trestu OPP je rovněž důležité při práci s odsouzeným postihnout hodnoty, které jsou společností prosazovány. Hodnoty člověka jsou významným zdrojem motivace a ovlivňují jeho rozhodování a míru aktivity.

Pokud je trest OPP řádně a včas vykonán, je nespornou výhodou vymazání tohoto záznamu z rejstříku trestů. Odsouzený si pro případné uplatnění na trhu práce nenese další následky z jeho odsouzení, protože ve výpise z rejstříku trestů záznam není. Tato alternativa je účinnější a nesrovnatelně levnější než výkon trestu odnětí svobody ve vězení. Průměrné náklady na jednoho uvězněného činí 900,-Kč na jeden den, za jeden rok je to již částka 324.000,-Kč.

Současná právní úprava provedená zákonem č. 40/2009 Sb. s účinností od 1. 1. 2010 vymezuje ve znění § 62 podmínky, za jakých může soud trest OPP uložit, kdy jej zpravidla neuloží a v čem spočívají povinnosti odsouzeného.

3.2 Podmínky k uložení trestu

- soud může uložit trest za přečin – „*všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let*“²⁴,
- další zákonnou podmínkou je, že jako trest samostatný může být uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě pachatele uložení jiného trestu není třeba.

V této další podmínce pro uložení trestu OPP je nutné, aby soud v každém konkrétním případě důkladně posoudil možnosti nápravy pachatele. Podmínky v zákoně jsou pro aplikaci tohoto trestu vymezeny tak, aby se trest uplatnil u pachatelů méně závažné trestné činnosti. Toto se v praxi potvrzuje, jedná se zejména o přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, přečin krádeže, zanedbání povinné výživy, přečin úvěrového podvodu a jiné.

Soud trest neuloží

- v trestním zákoníku je obsaženo ustanovení, které umožňuje trest OPP neuložit
- zpravidla pachatelům, kterým byl v předchozí době tři let takovýto trest přeměněn.

Toto opatření preventivního charakteru nebylo v dřívějších právních úpravách obsaženo a proto tak docházelo k opakovanému uložení a opětovnému nevykonání trestu.

K povinností odsouzeného

- podstatou je, aby odsouzený ve stanoveném rozsahu a čase vykonal práce určené k obecně prospěšným účelům, práce musí být vykonány bezplatně. Výčet druhů prací a subjektů (poskytovatelů) uvádím taxativně: údržba veřejných prostranství, úklid údržba veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činností ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí,

²⁴ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: *Úplné znění, trestní zákoník*. Čtvrté vydání. Praha: Armex, 2013, s. 17. ISBN 978-80-87451-22-9.

podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností, výkon trestu OPP je „odsouzený povinen vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do dvou let ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu“²⁵.

K vymezení stanoveného rozsahu práce není třeba dlouhého vysvětlování. Jedná se o objem práce stanovený určeným poskytovatelem. Pokud by se odsouzený domníval, že se jedná o nepřiměřené množství požadované práce, má možnost tuto situaci řešit prostřednictvím PMS již v průběhu výkonu prací. Podmínky zajišťující práci k obecně prospěšným účelům včetně jejího bezplatného výkonu jsou zajištěny ve fázi před nástupem samotného trestu. Druhy práce jsou v zákoně uváděny demonstrativně nikoliv však vyčerpávajícím výčtem prací. Připouští tedy i výkon prací v zákoně neuvedených za předpokladu, že se bude jednat o práce ve prospěch registrovaných poskytovatelů a současně sledující obecní prospěch.

Osobní vykonání trestu má souvislost s adresným odsuzujícím rozhodnutím soudu. V praxi však dochází k situaci, kdy poskytovatel se s odsouzeným setká až ve fázi po nařízení výkonu trestu. Vzhledem k předchozí komunikaci s PMS a soudem nemá poskytovatel prací pochybnost, že by se k výkonu trestu přihlásil někdo jiný. V těchto případech si neověřují totožnost odsouzeného a je možné, že by mohl výkon trestu nastoupit někdo jiný. V minulosti již k takovým, sice ojedinělým, případům došlo.

Výměra trestu

Trest OPP může soud uložit v rozsahu padesát až tři sta hodin (u dospělých) a padesát až stopadesát hodin (u mladistvých dle zákona č. 218/2003 Sb.). Uvedené rozpětí dává soudu možnost, aby uložený počet hodin odpovídal závažnosti spáchaného činu. Ve výrokové části soudního rozhodnutí musí být výslovně uveden počet hodin, ukládá se na celé hodiny. Zvláštností je, že „součet výměry dříve uloženého a dosud nevykonaného trestu obecně prospěšných prací a výměry nově ukládaného trestu stejného druhu tedy může překročit maximální hranici tři sta hodin“²⁶.

²⁵ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: *Úplné znění, trestní zákoník*. Čtvrté vydání. Praha: Armex, 2013, s. 39. ISBN 978-80-87451-22-9.

²⁶ ŠAMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I., obecná část § 1 až 139. Komentář*. Druhé vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 849. ISBN 978-80-7400-428-5.

Pachateli mohou být na dobu trestu uloženy přiměřené omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil způsobenou škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu.

Stanovisko pachatele

Soud zpravidla přihlíží ke zdravotní schopnosti pachatele, případně k jeho stanovisku. Pachatel má právo, ne však povinnost, vyjádřit se k případnému uložení trestu OPP. Vyjádření jeho stanoviska má určitý význam při zvažování, zda trest OPP uložit.

Pokud by však byl vyžadován souhlas pachatele, bylo by to pro pachatele motivační a určitým způsobem zavazující. Samozřejmě jen, když pachatel souhlasí s takovým trestem, tak svým způsobem uznává i vinu a staví se k tomu pozitivně. Z kriminologického i penologického hlediska je zásadní pro nápravu a převýchovu pachatele jeho uznání viny a snaha nějak se vyrovnat s důsledky svého činu.

Výkon trestu

Ustanovení § 65 trestního zákoníku ukládá odsouzenému povinnost vykonat trest OPP osobně, bezplatně ve svém volném čase nejpozději do dvou let od jeho nařízení.

Zákonná lhůta dvou let pro výkon trestu OPP nemá v okolních zemích obdoby. Potíže nastávají v situaci, kdy se odsouzený dostaví k sepsání dohody a stanovení harmonogramu prací k poskytovateli. Pokud poskytovatel prací stanoví pro vykonání uložených hodin svůj termín v závislosti na potřebách organizace, kterou zastupuje, odsouzený kontruje a brání se zákonnou lhůtou. Jelikož v tomto ohledu zatím neexistuje zvláštní zákon pro výkon trestu OPP, jsou tyto otázky a problémy řešeny prostřednictvím úzké spolupráce PMS s poskytovateli prací a odsouzenými. V případech, kdy je příslušné středisko PMS pověřeno předjednáním možnosti uložení trestu OPP soudem, je tato situace ošetřena ještě před uložení samotného trestu.

Trestní zákoník pamatuje také na okolnosti, které se nezapočítávají do této lhůty. Je to v případě, že odsouzený nemohl trest vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky nebo byl ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody.

Výjimečně za podmínek stanovených zákonem může soud zákonnou lhůtu prodloužit o šest měsíců a stanovit nad odsouzeným dohled, stanovit odsouzenému dosud neuložená přiměřená omezení nebo povinnosti.

Nařízení výkonu trestu

Nařízení výkonu trestu OPP může nastat až po jeho uložení. Uložit jej může soud dvěma způsoby. Ve valné většině případů je trest uložen trestním příkazem. Tento způsob je zjednodušená forma řízení a vydává jej samosoudce bez přímého kontaktu s pachatelem. Ve druhém případě se jedná o rozhodnutí v senátu v hlavním líčení a výrok o vině a trestu je vyhlášen rozsudkem. Po nabytí právní moci je rozhodnutí vykonatelné a může dojít k nařízení trestu, které je ve formě usnesení.

Právní úprava – trestní řád

Pokud soud vyhodnotí konkrétní případ jako vhodný a zamýšlí bez projednání věci v hlavním líčení uložit trest trestním příkazem podle § 314e trestního řádu, může ještě před vlastním rozhodnutím pověřit středisko PMS k činnostem a postupům směřujícím ke zjištění možností výkonu trestu OPP a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně jeho stanoviska k uložení tohoto trestu.

Tato činnost před rozhodnutím soudu má nesporné pozitiva. PMS projedná možnosti uložení trestu, seznámí pachatele s možným úskalím při vykonávání trestu, vyhodnotí rizika, zajistí stanovisko pachatele, motivuje pachatele a pomáhá mu v řešení odčinění následků jeho závadového jednání. V neposlední řadě zajistí místo možného výkonu trestu. Při dodržování zásad restorativní justice je možné takto docílit nasměrování pachatele k obnově narušených vztahů. Při následném uložení trestu je tak vše připraveno k započetí jeho bezproblémového výkonu.

Jakmile je konečné rozhodnutí v právní moci, soud pověří místně příslušné středisko PMS, aby zahájilo úkony směřující již k realizaci výkonu trestu OPP podle trestního řádu.

3.3 Vykonávací řízení

Ve fázi vykonávacího řízení je dominantní angažovanost PMS a poskytovatelů prací. Bez součinnosti těchto subjektů by nebylo možné zajistit odpovídající průběh výkonu uloženého trestu. V úvodní fázi tohoto řízení je kontaktován odsouzený k projednání výkonu uloženého trestu OPP. První konzultace je zaměřena na:

- *„obecné informace o činnosti probačního pracovníka v rámci postupu při zajištění výkonu a kontroly uloženého trestu,*
- *podrobné informace o podmínkách a průběhu výkonu trestu,*

- *vyjasnění rolí, práv a pravidel komunikace mezi dalšími subjekty v rámci průběhu výkonu trestu,*
- *zjištění informací důležitých pro výkon trestu,*
- *projednání konkrétního místa, podmínek a způsobu výkonu trestu,*
- *způsob plnění přiměřených povinností a omezení, byla-li soudem uložena,*
- *způsob náhrady škody poškozenému*²⁷.

Nařízení výkonu trestu

Na základě zjištěných informací zašle probační pracovník příslušnému soudu podklady pro vydání usnesení o nařízení výkonu trestu OPP. V usnesení je mimo jiné odsouzenému uložena povinnost, aby se ve lhůtě do 14 dnů dostavil na místně příslušné středisko PMS.

Pokud nepředcházela s odsouzeným spolupráce ještě před rozhodnutím soudu nebo při přípravě podkladů pro vydání usnesení, jsou definována základní pravidla spolupráce a informace související s výkonem trestu. V případech předchozí spolupráce postačí zopakování základních informací. Při této konzultaci je stanoveno datum, kdy je odsouzený povinen dostavit se k poskytovateli k sepsání Dohody o realizaci výkonu trestu OPP a stanovení konkrétního harmonogramu prací. Po provedení těchto úkonů odsouzený zahájí výkon uloženého trestu.

Kontrola

Výkon trestu OPP je podroben institucionalizované kontrole zaměřené nejen na samotný výkon prací, ale také na to, zda odsouzený vede řádný život. Zákon č. 257/2000 Sb. tuto činnost svěřil PMS. Kontrolu provádí probační pracovník v součinnosti s příslušným poskytovatelem, případně s dalšími zainteresovanými subjekty (městská policie, PČR, apod.). V průběhu výkonu trestu probační pracovník provádí úkony směřující k tomu, aby odsouzený:

- *„vedl v průběhu výkonu trestu řádný život,*
- *dodržoval soudem uložená přiměřená omezení a povinnosti,*
- *odčinil následky trestného činu a učinil kroky vedoucí k nápravě vztahů s poškozeným,*

²⁷ PMS ČR. Pokyn ředitele č. 3/2010, ze dne 20. ledna 2010. *Metodický standard PMS v oblasti trestu obecně prospěšných prací.* s. 11-12. Spr. 49/2010-000.

- *uhradil náklady trestního řízení*²⁸.

Změna místa

V průběhu výkonu trestu OPP může nastat situace, kdy dojde ke změně bydliště odsouzeného, konfliktu v instituci poskytovatele či jiné změně, která by odůvodňovala řešení. Na základě písemné žádosti odsouzeného je ve spolupráci s PMS zpracována shrnující zpráva, která je postoupena soudu. Soud může o změně místa rozhodnout usnesením, případně písemným opatřením.

Odklad, přerušeni, upuštění od výkonu trestu

Nastat může také situace, kdy je odsouzenému dočasně či trvale znemožněno trest OPP vykonávat. Důvodem může být nemoc nebo závažná událost v životě odsouzeného. V takovém případě může předseda senátu rozhodnout o odkladu, přerušeni nebo upuštění od výkonu trestu OPP. Těhotné ženě a matce novorozence dítěte soud odloží nebo přeruší výkon trestu na dobu jednoho roku po porodu. Upustit od výkonu trestu OPP lze v důsledku změny zdravotního stavu a dlouhodobé neschopnosti trest vykonávat.

*„Doba, po kterou byl výkon trestu OPP odložen nebo přerušen, se nezapočítává do lhůty, v níž má být trest vykonán“*²⁹.

Přeměna trestu

*„Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu OPP nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky, jinak maří výkon trestu nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest OPP nebo jeho zbytek“*³⁰.

O přeměně soud rozhodne bez zbytečného odkladu na návrh probačního pracovníka, na návrh poskytovatele podaný prostřednictvím probačního pracovníka nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání.

²⁸ PMS ČR. Pokyn ředitele č. 3/2010, ze dne 20. ledna 2010. *Metodický standard PMS v oblasti trestu obecně prospěšných prací*. s. 16. Spr. 49/2010-000.

²⁹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: *Úplné znění, trestní zákoník*. Čtvrté vydání. Praha: Armex, 2013, s. 39. ISBN 978-80-87451-22-9.

³⁰ Tamtéž s. 39.

K pojmům

„Nevede řádný život“ – tento pojem není v zákoně nijak postižen. Je zcela na úvaze soudu, aby zhodnotil, zda odsouzený vedl řádný život. Samotné spáchání dalšího trestného činu či přestupku nemusí nutně porušením vedení řádného života. Například se jedná o nedbalostní činy, zde je nutné důkladně zkoumat, za jakých okolností se činu dopustil. Na druhé straně může být situace, kdy odsouzený nehradí způsobenou škodu, neplní vyživovací povinnost apod. Tedy odsouzený nedodrжуje právní řád, neplní si své povinnosti vůči státu a společnosti, narušuje občanské soužití, dopouští se přestupků, jiných deliktů nebo trestných činů. Toto může být vyhodnoceno, jako nevedení řádného života.

„Zaviněně nevykoná“ – hodnocení tohoto jednání lze opět posuzovat z více pohledů. Zaviněnost je již ohrožena podmínkou, že odsouzený je povinen trest OPP vykonat mimo jiné ve svém volném čase. Obecně lze však říci, že postačí i nedbalost prostá, což by mohlo být také nedodržení stanoveného termínu výkonu prací. Poskytovatel prací před zahájením výkonu trestu OPP uzavírá s odsouzeným dohodu, ve které je uveden dohodnutý termín, do kdy budou práce vykonány. Její nedodržení lze posoudit, jako zaviněně nevykonání při zohlednění všech okolností. Zaviněně nevykonání nelze spatřovat například v onemocnění či úrazu, který odsouzenému dočasně znemožní vykonávat práce.

„Stanovená doba“ – zákon stanoví dobu dvou let od nařízení výkonu trestu. Při vymezení doby výkonu prací postupuje poskytovatel prací tak, aby mohl odsouzený práce vykonat nejpozději do dvou let. Poskytovatel však vychází z podmínek organizace a dobu stanovenou pro vykonání prací může vymežit i v menším rozsahu. Konkrétní časové vymezení stanoví v harmonogramu prací, který je součástí dohody uzavírané mezi poskytovatele a odsouzeným.

Trest OPP lze přeměnit

- „v trest domácího vězení“ - pokud soud přistoupí k tomuto řešení, přepočte každou nevykonanou hodinu OPP na jeden den domácího vězení, v případě, že by došlo k maření výkonu domácího vězení, stanoví zároveň náhradní trest odnětí svobody, nesmí být však přísnější než ten, který by hrozil při přeměně OPP přímo na trest odnětí svobody, v současné době není ještě aktuální

elektronický monitoring domácích vězňů, z důvodu nedostatečné kontroly není proto tento druh trestu dostatečně využíván,

- „v peněžitý trest“ včetně stanovení náhradního trestu odnětí svobody – zákon stanoví minimální počet denních sazeb na 20, maximálně 730, denní sazba činí od 100,-Kč do 50.000,-Kč, z toho vyplývá minimální výše na 2.000,-Kč a maximální 36.500.000,-Kč., v případě, že tento trest nebude vykonán, soud stanoví náhradní trest odnětí svobody, který nesmí být přísnější než ten, který by hrozil při přeměně OPP přímo na trest odnětí svobody, ze strany soudů není ani tento institut plně využit,
- „v trest odnětí svobody“ - každá, byť jen započatá hodina nevykonaného trestu se počítá jako jeden den odnětí svobody, v případě nesplnění podmínek alternativního trestu OPP je přeměna na trest odnětí svobody stále nejčastější.

Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat trest OPP v platnosti nebo prodloužit dobu výkonu trestu o šest měsíců, i když odsouzený zavinil příčinu k přeměně trestu a stanovit odsouzenému:

- dohled,
- dosud neuložená přiměřená omezení nebo povinnosti,
- je-li ve věku blízkému mladistvých, některé z výchovných opatření³¹.

3.4 Mladiství pachatelé - trestní opatření obecně prospěšných prací

Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže v § 24 taxativně stanoví druhy trestních opatření, které za spáchané provinění může soud mladistvému uložit:

- a) obecně prospěšné práce,

³¹ Zde se však může jevit současný trend trestní politiky velice benevolentně. Do konce roku 2009 bylo možné trest OPP přeměnit pouze v trest odnětí svobody. Až s účinností trestního zákoníku je možné nahradit jednu alternativu jinou, případně ještě prodloužit lhůtu pro výkon trestu. Možná je pro někoho překvapením, že se lze z takového trestu „vyplatit“ a to ve formě přeměny na trest peněžitý. Z takového změkčování trestů se může vytráčet jeho vlastní účel a zároveň také jeho výchovný efekt.

- b) peněžité opatření,
- c) peněžité opatření s podmíněným odkladem jeho výkonu,
- d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- e) zákaz činnosti,
- f) vyhoštění,
- g) domácí vězení,
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu,
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- k) odnětí svobody nepodmíněné.

Na prvním místě ve výčtu druhů trestních opatření stojí obecně prospěšné práce. „Právě u mladistvých se nejvíce uplatňuje výchovný účinek a další přednosti tohoto trestu“³².

Zejména jeho cílevědomým, záměrným, organizovaným a plánovitým působením na mladistvého, můžeme říci, jeho „výchovou“³³.

Tento druh trestního opatření může soud pro mládež uložit, odsuzuje-li mladistvého za provinění, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.

„Horní hranice sazby tohoto trestního opatření u mladistvého nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoně“³⁴. To znamená stopadesát hodin. Práce nesmí vzhledem ke své povaze, za kterých jsou vykonávány, ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvých. Vedle tohoto trestního opatření lze uložit i vhodná výchovná opatření. Nelze toto trestní opatření uložit vedle trestního opatření odnětí svobody, jak nepodmíněného, tak podmíněně odloženého.

„Trestní opatření obecně prospěšných prací je druhem trestního opatření, který vyžaduje, aby byl mladistvý v průběhu jeho výkonu podroben určité institucionalizované kontrole zaměřené jak na výkon prací, tak zároveň i na to, zda vede řádný život a

³² SOTOLÁŘ, A., F. PÚRY a P. ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 318. ISBN 80-7179-350-7.

³³ „Výchova je cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňující optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulující jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností“. PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. První vydání. Ostrava: Amosium, 1995, s. 36. ISBN 80-7179-829-0.

³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. První vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 306. ISBN 80-7179-829-0.

*případně dbá uložených výchovných opatření*³⁵. Kontrolou je pověřena PMS, kontrola by měla být rozšířena o nabídku pomoci při řešení aktuálních životních situací a vedení mladistvého k životu v souladu se zákonnými normami. „*U mladistvého pachatele je kontrola rozšířena o pravidelné konzultace a práci s jeho sociálním okolím*“³⁶.

³⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. První vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 313. ISBN 80-7179-829-0.

³⁶ PMS ČR. Pokyn ředitele č. 3/2010, ze dne 20. ledna 2010. *Metodický standard PMS v oblasti trestu obecně prospěšných prací*. s. 16. Spr. 49/2010-000.

4 SUBJEKTY ZAJIŠŤUJÍCÍ VÝKON TRESTU OPP

4.1 Soudy, PMS, poskytovatelé umožňující výkon prací

Soudy

Jakmile se rozhodnutí o uložení trestu OPP stane vykonatelným, soud zašle jeho opis včetně pověření k výkonu činností zajišťující výkon trestu středisku PMS, v jehož obvodu má odsouzený trest vykonat.

Soud rovněž rozhodne o druhu a místě výkonu trestu OPP. O nařízení výkonu trestu vyrozumí příslušné středisko PMS. Soud, který odsuzující rozhodnutí vydal, po celou dobu výkonu trestu sleduje prostřednictvím probační služby jeho průběh. Podle aktuální situace řeší případnou změnu místa výkonu trestu, odklad, přerušování či upuštění od výkonu trestu nebo jeho zbytku, dosti častou přeměnu trestu OPP.

Při úspěšném vykonání trestu a splnění případně uložených přiměřených povinností a přiměřených omezení, soud vykonávací řízení ukončí. Účinky s tímto spojené jsou pro odsouzeného příznivé v tom smyslu, že dojde k vymazání záznamu o trestu a hledí se na něho, jako kdyby nebyl odsouzen.

Značný vliv na uložení trestu OPP může mít také postoj státního zástupce, který věc žaluje. Již ve fázi před podáním návrhu na potrestání soudu může pověřit zjištěním možnosti uložení trestu OPP příslušné středisko PMS. Nebo uvést doporučení uložení trestu do svého návrhu na potrestání.

Probační a mediační služba ČR.

Od počátku roku 2001 představuje PMS „*novou instituci na poli trestní politiky a vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního*“³⁷.

PMS „*vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením*“³⁸. PMS plní souběžně řadu rolí, „*stěžejní je role koordinátora činnosti všech zainteresovaných subjektů: soudu, poskytovatelů, obviněného a spolupráce*

³⁷ ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ. (eds). *Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů*. První vydání. Praha: Portál, 2010, s. 14. ISBN 978-80-7367-757-2.

³⁸ ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., ze dne 14. července 2000, *zákon o Probační a mediační službě*. In: Úplné znění, trestní předpisy č. 870. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2012, s. 467-473. ISBN 978-80-7208-890-4.

s poškozeným³⁹. V rámci trestu OPP vyvíjí činnost, jak před rozhodnutím soudu, tak i v řízení vykonávacím v průběhu lhůty pro vykonání trestu. Během výkonu trestu působí na odsouzeného ve snaze vytvářet soulad mezi individuálním a společenským, odstraňovat negativní, ale také posilovat pozitivní.

Poskytovatelé umožňující výkon prací

Vztahy poskytovatelů prací a soudů zákon blíže nedefinuje, pouze stanoví, že jakékoliv podstatné změny týkající se výkonu trestu OPP řeší poskytovatelé prostřednictvím Probační a mediační služby. Poskytovatelé sdělují své požadavky na vykonání obecně prospěšných prací středisku PMS v obvodu soudu, ve kterém mají být práce vykonávány. Aktuální přehled poskytovatelů vedený v elektronické podobě spravuje PMS. Tento katalog je propojen se soudy v celé republice a napomáhá tak v situacích, kdy soud při rozhodování o uložení trestu OPP hodlá jeho výkon ihned nařídit. Operativně tak zjistí vhodného poskytovatele a počet aktuálně volných míst. Pokud soud zjistí, „že počet požadavků na provádění OPP v jeho obvodu neodpovídá počtu pravomocně odsouzených, vyrozumí PMS a požádá o poskytnutí obcím, obecně prospěšným institucím a dalším poskytovatelům odborné pomoci při vyhledávání vhodných prací a formulaci požadavků na jejich provedení“⁴⁰.

Dosud jediným, ne však právně závazným předpisem pro poskytovatele prací je informativní brožura pod názvem Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice, vydaná Českým helsinským výborem v roce 2003. Tato brožura je určena obcím, nevládním organizacím a účastníkům trestního řízení. Přeneseně ji můžeme aplikovat na současnou právní úpravu. Právě v tomto nedostatku se společně s nabídkou úřadů práce na veřejně prospěšné práce⁴¹ začínají projevovat limity zajišťování vhodných poskytovatelů pro účely výkonu trestu OPP.

Činnost poskytovatelů prací začíná ještě před rozhodnutím soudu o uložení trestu. V případech, kdy soud uvažuje o možnosti uložení alternativního trestu, pověří zjištěním této možnosti PMS. V této fázi PMS již kontaktuje poskytovatele prací

³⁹ ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ. (eds). *Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů*. První vydání. Praha: Portál, 2010, s. 91. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁴⁰ČESKO. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. MS: *Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.*, ze dne 23. 12. 1991. Předpis č. 37/1992/1992. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-37#cast8>.

⁴¹ Veřejně prospěšné práce upravuje zákon o zaměstnanosti, představují nové pracovní možnosti, které vytvářejí obce nebo zaměstnavatelé.

v obvodu bydliště obviněného a projedná případnou možnost jeho umístění. Další aktivita poskytovatelů je po uložení trestu OPP. PMS s poskytovatelem dojedná první návštěvu odsouzeného, na které proběhne konečné dojednání umístění odsouzeného k určitému druhu práce v dohodnuté termínu. Na základě tohoto dojednání vydá soud usnesení o nařízení trestu OPP do konkrétní organizace s vymezením druhu prací včetně stanovení povinností. Následný úkon poskytovatele je společně s odsouzeným a PMS stanovení faktického termínu nástupu. Po nástupu odsouzeného sepiší dohodu, která obsahuje, kromě obecných věcí, kdy mají práce začít a do kdy budou vykonány, také konkrétní časový harmonogram prací. Poskytovatel odsouzeného proškolí o bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, s ohledem na specifika vykonávané práce. V písemné formě vede záznamy vykonaných hodin s příslušným datem výkonu a druhem vykonávané práce. S odsouzeným dojedná termín, kdy se opět dostaví trest vykonávat. Vykonává dohled a kontrolu odsouzeného při práci. Během výkonu trestu informuje PMS a při vykonání trestu zasílá přehled vykonaných hodin společně s ukončenou dohodou PMS. Poskytovatelé prací mají také možnost působení na odsouzeného. Zejména ve smyslu využívání interpersonálních vazeb a vyžadováním dodržování stanoveného režimu.

Poznámka:

- Ne vždy je odpovědnost některých poskytovatelů plně v souladu s požadavky na kvalitní výkon trestu. Konkrétně odpovědné vedení vykonaných hodin a stanovení harmonogramu prací. Tyto případy jsou nejvíce zatěžující pro PMS, která musí být v častějším osobním kontaktu s tímto poskytovatelem. Věc řeší tak, aby setrvalo na vzájemné spolupráci, ale na druhé straně, aby se předcházelo těmto problémům.
- Rozšířením výčtu subjektů na výkon trestu OPP také pro soukromé osoby s patřičným důrazem na obecné blaho by mohlo být pro tento druh alternativního trestu určitým jeho zefektivněním. Pokud by práce či služby odsouzených představovaly pomoc potřebným, například nemocným, nemohoucím a podobným efektivita tohoto trestu by výrazně vzrostla.
- Problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v kontextu výkonu trestu OPP jakož i odpovědnost za škodu při výkonu OPP naráží na nedostatky. Neexistují právní ani jiné předpisy týkající se osob odsouzeným k výkonu OPP. Dosud jediným materiálem je Doporučení k zajištění BOZP osobám

odsouzeným k výkonu OPP vycházející z publikace *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice - Informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trestního řízení*⁴². Dokument však není právně závazný. Bezpečnost práce upravuje zákoník práce, avšak v pracovně právních vztazích zaměstnanec – zaměstnavatel, nikoli poskytovatel prací - odsouzený. Poskytovatel prací má prokazatelným způsobem seznámit odsouzeného s riziky, právními a ostatními předpisy, které se k vykonávané práci vztahují. Při řešení případného pracovního úrazu by mohlo být postupováno analogicky jako ve znění příslušného paragrafu zákoníku práce. V praxi nebyl dosud takový případ projednáván. Obecná občanskoprávní úprava odpovědnosti za škodu se na výkon OPP nevztahuje⁴³. Z názoru odboru odškodňování Ministerstva spravedlnosti ČR vyplývá, že náhradu škody by měl řešit stát prostřednictvím zmíněného odboru. Tento případ se také dosud v českém prostředí nevyskytl.

⁴² PŘESLIČKOVÁ, H., R. GAJDOŠ a M. KRUTINA. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice. Informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trestního řízení*. První vydání. Praha: Český helsinský výbor, 2003, s. 70. ISBN 80-86436-14-4.

⁴³ SOTOLÁŘ, A., F. PÚRY a P. ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 336. ISBN 80-7179-350-7.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

5.1 Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem je ověřit a v praxi ukázat, zda je možné při využívání zásad restorativní justice docílit nápravy sociálních konfliktů mezi obětí a pachatelem trestného činu. Smyslem je také poukázat na činitele, jako jsou motivace, osobnost pachatele a jeho samotný přístup k odpovědnosti za spáchaný čin.

Díličními cíli výzkumné části je především zjistit:

- Zda má trestní minulost pachatele vliv na úspěšnost vykonání alternativního trestu OPP.
- Zda pachatelé vnímají výhody alternativního trestu před trestem klasickým
- Zda mají účinky alternativního trestu OPP pozitivní vliv na odsouzeného, poškozeného, společnost.
- Zda jsou poskytovatelé prací ochotni působit na odsouzeného v rámci jeho resocializace.

5.2 Přípravná fáze a výzkumný problém

Autor využívá ve své práci kvalitativní šetření. Kvalitativní přístup, je možné definovat jako „*proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu*“⁴⁴.

Základní metodou výzkumu je zejména rozhovor s respondenty a analýza dokumentů. Výsledky kvalitativního výzkumu představují souhrn subjektivních představ a jako takové nelze tyto závěry zcela zobecňovat.

⁴⁴ ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. První vydání. Praha: Portál, 2007, s. 17. ISBN 978-80-7367-313-0.

5.3 Metoda sběru empirických dat

Ve výzkumném šetření autor používá metodu problémově zaměřeného rozhovoru v přímé interakci mezi výzkumníkem a respondentem, který společně s analýzou dokumentů prezentuje, jak lze chápat, prožívat a vyjadřovat sociální realitu. Rozhovory probíhají jak při konzultacích na půdě PMS, tak také v terénu na místech výkonu trestu OPP. Rozhovory s pachateli byly zaměřeny na problematiku přijetí odpovědnosti za spáchaný čin a následné odčinění způsobené újmy. Záznamy byly vedeny písemně. Rozhovory vedené s poskytovateli prací byly zaměřeny na osobnost pachatele a samotný výkon trestu. Tyto rozhovory byly nahrávány na diktafon po předchozím souhlasu dotazovaného.

5.4 Výzkumný vzorek

Sedm respondentů z řad pachatelů byli muži, klienti PMS, typický vzorek pachatelů odsouzených k výkonu alternativních trestů. Pětici dalších respondentů se stali poskytovateli umožňující výkon alternativního trestu OPP. Jména, včetně dalších informací byla změněna v souvislosti s díkí Zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění účinném od 1. května 2014.

6 REALIZACE VÝZKUMU

6.1 Kazuistiky – č.1

Charakteristika klienta, výchozí situace:

Klient Petr (300 hodin OPP), věk 40 let, zaměstnán jako řidič mezinárodní dopravy. Žije s partnerkou v okrese Kolín. V minulosti odsouzen za útěk z vojenské základní služby, naposledy před 10 lety za krádež. Oba tresty byly podmíněné. V obou případech byl osvědčen, tudíž se na něj hledí jako na osobu netrestanou. Klient byl zaměstnán jako řidič autodopravce přepravující zásilky pro společnost FedEx z Letiště Václava Havla v Praze do Brna a Ostravy. V jednom případě, kdy přebíral zásilku, jejíž krabice byla částečně poškozena, podíval se dovnitř a odcizil z ní tři krabičky s mobilními telefony neznámé značky. Tuto poškozenou krabici následně zalepil. Ke svému jednání řekl, že netrpěl nouzí, ale předmětné telefony nabídl k prodeji svému známému. Hodnota odcizených telefonů mu však nebyla známá, proto přijal nabídku 1.500,- Kč za kus. Při předání zásilky do skladu v Ostravě bylo zjištěno, že v krabici chybí tři mobilní telefony. Věc byla následně řešena Policií ČR. Mezitím byly telefony zprovozněny a díky tomu mohly být lokalizovány. Mobilní telefony byly navraceny zpět majiteli. Bylo zjištěno, že pachatelem skutku je klient Petr. Při výslechu se Petr dozvěděl, že se jednalo o prototypy mobilních telefonů v hodnotě 399 Eur, v přepočtu 30.649,- Kč.

Obvodní soud v Praze pověřil středisko PMS v Kolíně zjištěním možnosti výkonu trestu OPP. Petr se na základě obeslání dostavil k projednání možnosti uložení trestu OPP. Příležitost trest si odpracovat přivítal, jen s ohledem na jeho nové zaměstnání byl vyhledán případný poskytovatel prací, který umožní výkon prací o víkendech.

Analýza restorativního přístupu:

Jelikož byla způsobena škoda, byl projednán možný způsob jak tuto situaci vyřešit. Petr již v tomto ohledu konal a před měsícem napsal českému zastoupení firmy výrobce telefonů omluvný dopis a požádal o návrh řešení způsobu a výše škody. Dosud nedostal odpověď. Požádal tedy PMS o pomoc. Po zjištění všech důležitých skutečností bylo PMS uložení trestu OPP soudu doporučeno. Ještě před odsouzením Petra došlo ze strany PMS ke kontaktu zastoupení poškozené firmy, které bylo po dohodě s Petrem nabídnuto společné setkání a řešení následků jeho činu. Zástupce firmy sdělil, že již záležitost řešili ve vedení firmy, omluvu přijali, ale k náhradě škody nebyli jednotní.

Jednalo se totiž o prototypy, na nichž jsou testovány nové technologie a ty se nesmí dostat do rukou konkurence. Díky motivaci klienta řešit svoji situaci a intervenci PMS se nakonec podařilo s poškozenou firmou dohodnout, že v trestním řízení nebudou požadovat více, než činí přepočít v obžalobě. Splatnost stanovili na 6 měsíců.

Výkon trestu:

Petrův trest byl nařízen vykonat ve prospěch psího útulku. Jelikož je útulek vytápěn kotlem na pevná paliva, tak Petr řezal, sekal a štípal dřevo do zásoby na zimní období. Trest vykonal v průběhu pěti měsíců. Kromě víkendů tomu věnoval i 10 dnů dovolené. V tomto období zcela splatil způsobenou škodu. Za celou dobu výkonu trestu nespáchal žádný jiný trestný čin ani přestupek. Při ukončení trestu se Petr dostavil na PMS, doložil složenky s úhradou škody a sdělil „*nikdy jsem si nemyslel, že bude tak těžké trest si odpracovat*“.

Pohled poskytovatele prací (organizace zřízená městem, OPP poskytuje 8 let)

Při pravidelných kontrolách výkonu trestu se vedoucí psího útulku vyjadřoval k Petrovi vždy pozitivně. Společně se svým pracovním kolektivem zjistili, že Petr je osobou socializovanou, uznává autority a pracuje podle požadavků. Není nutné věnovat mu zvýšenou kontrolní činnost. Navíc zapadl do kolektivu zaměstnanců a ti o něm mluvili jen v dobrém. Při osobním předání podkladů pro ukončení trestu OPP vedoucí sdělil, „*pokud bude v útulku volné místo, vím, komu ho nabídnout*“.

Dílčí zhodnocení:

V případě klienta Petra se vzhledem k jeho trestní minulosti nejednalo o narušeného pachatele. Petr jednal zkratkovitě, využil příležitosti a nedomýšlel následky svého jednání. Trest OPP přijal pozitivně, jako možnost si trest odpracovat. Odpovědně přistoupil také k řešení způsobené škody. Petr byl odsouzen k alternativnímu trestu, avšak jeho brzkým vykonáním a úhradou vzniklé škody došlo k odstranění záznamu z výpisu rejstříku trestů. Petr tak nebyl více omezován např. při volbě jiného zaměstnavatele. V neposlední řadě byl výkon jeho trestu prospěšný pro společnost a trest mohl vykonávat v organizaci, která jej přijala, jako rovnocenného občana.

Kazuistika č. 2

Charakteristika klienta, výchozí situace:

Klient Jan, věk 35 let (200 hodin OPP), stavební dělník firmy zabývající se stavbou dálnic v ČR, rozvedený, jedna vyživovací povinnost. V minulosti odsouzen

v jednom případě za neplacení výživného na nezletilé dítě, ve druhém za podvod. V obou případech trest podmíněný, po zkušební době byl osvědčen. Hledí se na něj jako na osobu netrestanou. OPP byly předjednány PMS. Jan se dostal do kontaktu s PMS pro opakované neplnění vyživovací povinnosti. Při rozhovoru Jan sdělil, že měl dlouhodobé potíže s nalezením zaměstnání. Byl veden na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, ale díky nárazovým brigádám se opakovaně nedostavil v termínu na úřad práce a byl tak sankčně vyřazen. Výživné na nezletilou dceru ve výši 2.000,- Kč měsíčně neplatí půl roku, protože neměl žádný pravidelný příjem. S matkou dítěte se rozvedl, nerozuměli si, s desetiletou dcerou se nestýká. Říká o sobě, že jí stejně nemá co nabídnout, nemá žádné zázemí, bydlí u kamaráda. Jan sdělil, že v současné době je již jeden měsíc zaměstnán jako dělník na stavbě dálnice. Jelikož je sám, tak mu nevadí, že je celý týden na stavbě, kde zároveň také bydlí. Se svou rodinou se Jan nestýkal, ale když se dozvěděli, že pracuje, tak mu nabídli možnost bydlení v jejich domě v Kolíně. Před návštěvou PMS mu zaměstnavatel oznámil, že si během zkušebního měsíce všiml, že umí pracovat a nabídl mu práci strojníka. Jeho kolegové mu říkali, že takový rychlý postup ještě nezažili. Jan říká, že nechce selhat a bude se snažit dát si život do pořádku. Svůj trest si chce odpracovat, dluh na výživném chce vyřešit. Na nabídku PMS společného setkání s bývalou manželkou k řešení způsobu úhrady dluhu na výživném se Jan nejprve zarazil, ale potom řekl „proč ne“. Předal telefonní číslo na bývalou partnerku. Ta byla vzápětí PMS kontaktována a byla jí nabídnuta mediace k řešení způsobu úhrady dluhu na výživném. Paní návrh přijala, zároveň byl dohodnutý i termín setkání. Ještě než došlo k mediaci, byl Janovi soudem uložen trest OPP ve výměře 200 hodin. K osobnímu setkání došlo na PMS. Obě strany se dostavily v dohodnutém termínu. Po zahájení jednání došlo ze strany klienta k situaci, kdy povstal a řekl, že by se chtěl omluvit za svůj přístup k placení výživného. Současně předal celou dlužnou částku 12.000,- Kč své bývalé partnerce a dodal, že každý měsíc pošle složenkou pravidelné výživné.

Výkon trestu:

Janovi byl trest OPP nařízen vykonat ve prospěch městského zimního stadionu. Kontrolami PMS bylo zjištěno, že klient nastoupil trest ve stanoveném termínu, dodržuje harmonogram prací. Trest úspěšně vykonal během sedmi měsíců. Při ukončení trestu se Jan dostavil na PMS, při konzultaci sdělil, že stále pracuje u zmíněné firmy a je

tam spokojený. Vztah s rodiči je nyní v pořádku, tráví u nich volné chvíle, dokonce se dohodl s bývalou manželkou a dcera s ním u jeho rodičů strávila jeden víkend. PMS bylo ověřeno, že platby výživného jsou pravidelné. U Jana došlo k obnově narušených vztahů a tím ke splnění povinností za použití alternativního trestu a restorativního přístupu.

Pohled poskytovatele prací (organizace zřízená městem, OPP poskytuje 9 let).

Při rozhovoru s poskytovatelem prací ohodnotil Jana slovy „...*takových kluků kdyby bylo víc, tak nemáme co dělat*“. Ještě dodal, že když zjistil, jaký Jan je, nabídl mu po vykonání trestu možnost přivýdělků. V zimním období mohl v době, kdy má volno, pracovat jako pořadatel. Na dotaz, zda byla nutná nějaká intervence v rámci zapojení se Jana do pracovního kolektivu, poskytovatel odpověděl „*kmenoví zaměstnanci jej přijali jako kolegu a neměli ani tendence se ho vyptávat na jeho odsouzení*“.

Dílčí zhodnocení:

Janově motivaci napomohla změna jeho sociálního prostředí, ve kterém žil. V průběhu výkonu trestu OPP se Jan nedopustil žádného protiprávního jednání. Na otázku jak se nyní dívá na trest OPP, sdělil „*možnost si odsouzení odpracovat jsem vzal jako poslední příležitost*“. Kdyby se dostal do vězení, opět by neměl práci a jeho situace by byla zoufalá. Dnes to již dokáže posoudit.

Kazuistika č. 3

Charakteristika klienta, výchozí situace:

Klient Milan, 34 let (300 hodin OPP), recidivista, bez zaměstnání, svobodný. Od svých 18 let má v rejstříku trestů 25 záznamů, převážně pro majetkovou trestnou činnost. OPP uloženy 2x, jednou zrušeny souhrnným trestem, 1x amnestie prezidenta ČR, 23x odsouzen k odnětí svobody. Po amnestii mu byl opět uložen alternativní trest OPP bez předjednání s PMS, za opakované krádeže v OD Tesco. Současně mu byla uložena přiměřená povinnost úhrady škody. Klient Milan nereagoval na žádnou z pozvánek k projednání podmínek výkonu trestu OPP. Nereagoval ani na předvolání soudu. Na PMS byl tedy předveden policií.

Analýza restorativního přístupu:

K projednání podmínek výkonu trestu uvedl, že nikdy nepracoval a pracovat nebude. Škodu platit také nebude, nikdy nic nezaplatil a nic se nestalo. Na otázku zda má Milan zájem, aby trest OPP byl rovnou přeměněn na odnětí svobody, odpověděl.

„No to teda nemam, nekam mē dejte, mam na to dva roky“. Po tomto rozhovoru bylo Milanovi sděleno, ať si celou věc ještě rozmyslí a dostaví se na PMS za 10 dnů. Milan se však více nedostavil. Za 14 dnů byl státním zástupcem na Milana podán návrh na potrestání. Opět se dopustil krádeže, tentokrát na ubytovně, kde přechodně bydlel. Trest OPP byl nakonec zrušen souhrnným trestem odnětí svobody.

Dílčí zhodnocení:

V případě Milana již nevede k nápravě žádný z druhu trestů aplikovaných podle trestního zákoníku ČR. V tomto případě se nenachází žádný ze základních principů a hodnot restorativní justice. Uložení alternativního trestu by bylo v tomto případě zcela nevhodné. Z předchozích odsouzení je patrné, že u Milana není ani předpoklad jeho budoucí úspěšné resocializace.

Kazuistika č. 4

Charakteristika klienta, výchozí situace:

Klient Libor, 34 let (300 hodin OPP), zaměstnán jako operátor výrobní linky automobilů, 2x nepodmíněný trest, 2x amnestie. Trest OPP uložen bez předjednání s PMS. Odsouzen byl za řízení v době uložení zákazu řízení, kdy při dopravní nehodě způsobil škodu na majetku. Libor se dostavil na PMS na první pozvání.

Analýza restorativního přístupu:

Při projednání podmínek výkonu trestu Libor sdělil, že je rád za uložení OPP. Měl strach, že půjde „sedět“. Tím by přišel o zaměstnání. Má jednu vyživovací povinnost a dostal by se tak do potíží. Na dotaz zda učinil nějaké kroky při řešení způsobené škody, odpověděl „myslel jsem, že když byl poškozený odkázaný se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních, tak že se to teprve bude řešit“. Libor byl seznámen s tím, že nemusí nechat věc dojít k dalšímu soudnímu řízení. Mohla by pro něj být rizikem i úhrada nákladů řízení. Liborovi byl představen institut mediace. Situaci zvážil a rozhodl se, že to zkusí. PMS tak kontaktovala poškozeného. Zjistilo se, že se jedná o sedmdesátiletého pána, který nestihl všechny podklady doložit soudu. Proto byl odkázán na civilní řízení. Havarovaný vůz má již opravený a rád by se domohl nákladů, které musel investovat. S mediací souhlasil. K setkání došlo na PMS, Libor se omluvil za způsobené potíže. Poškozený omluvu přijal. Následně vznikla dohoda, kdy Libor zaplatí ve splátkách na náhradě škody částku 24.000,- Kč. Měsíčně bude splácet 2.000,- Kč.

Výkon trestu:

Trest byl Liborovi nařízen vykonat ve prospěch obce, ve které Libor bydlel na ubytovně se svojí přítelkyní. Ve stanoveném termínu nástupu však Libor nenastoupil a v té souvislosti nikoho neinformoval. Starosta obce kontaktoval PMS o nesplnění Liborovi povinnosti a navíc sdělil, že na dohodnutý termín byl objednan kontejner, který měl Libor naložit. Jelikož se tak nestalo, vznikly náklady na pronájem kontejneru na další den, kdy bude naložen zaměstnancem úřadu. Libor byl bezprostředně telefonicky kontaktován a dotazován na vzniklou situaci. Sdělil, že měl mimořádnou směnu a neuvědomil si, že je situace tak vážná. Společně byl dohodnutý náhradní termín schůzky, které se zúčastní také PMS. Schůzka se uskutečnila následující den na obecním úřadě. Liborovi byla dána poslední možnost s podmínkou, že pokud by se situace měla ještě opakovat, tak s ním poskytovatel ukončí spolupráci a o dalším postupu rozhodne soud. Po tomto jednání již výkon prací probíhal bez problémů. Liborovi se podařilo trest vykonat v průběhu devíti měsíců. V době ukončení výkonu trestu nebyla dosud splacena celá částka na náhradě škody, ale bylo ověřeno, že splácí podle uzavřené dohody.

Pohled poskytovatele prací (organizace zřízená městem, OPP poskytuje 9 let).

Starosta obce spolupracuje s PMS dlouhou dobu. Jelikož v předchozí profesi působil jako pedagog, tak jsou jeho zkušenosti velice přínosné i pro spolupráci při poskytování možnosti výkonu trestu OPP. Liborův úvod jej opět přesvědčil o nutnosti být důsledný, což se v praxi potvrdilo tím, že vše dále fungovalo. Nešlo však jen o důslednost. Starosta v rozhovoru sdělil, že jelikož Libor bydlí na obecní ubytovně, tak se od správce dozvěděl, že Libor hraje na trubku. Starosta, sám aktivním muzikantem navrhl Liborovi možnost účastnit akcí, při kterých koncertují ve prospěch svých spoluobčanů. Libor této možnosti využil a stal se tak platným členem obecního orchestru. Starosta při ukončení výkonu trestu při rozhovoru sděluje *„za ta léta, co spolupracuji při výkonu trestu OPP, jsem stále rád, že mohu dát příležitost lidem, kteří se dostali do problémů a chtějí je řešit, kdo je řešit nechce, ten to projeví zejména svým přístupem k práci“*.

Dílčí zhodnocení:

Při ukončení výkonu trestu Libor na PMS sdělil, že je rád, že mu PMS pomohla při řešení škody. Kdyby měl zaplatit najednou 24.000,- Kč, nedal by to dohromady. Vždy,

když šel vykonávat OPP, tak si nadával, že vůbec sedl za volant. Myslí, že je to pro něj poučení do budoucna. Libor splatil škodu do jednoho roku. Poškozený PMS informoval, že je vše v pořádku a že Libor se mu ještě jednou při poslední splátce omluvil. Libor při poslední konzultaci na PMS, po ukončení výkonu prací, spontánně řekl „*i když jsem se nenarodil v Čechách, tak se tady cejtim, jako doma, mám tady práci, mam, kde bydlet, v obci mam kamarády a vůbec mě ve vsi berou, jako jednoho z nich, teď si teprve uvědomuju, že když by mě místo OPP zase zavřeli, tohle bych asi nepoznal*“. Souhra okolností dovedla Libora k úplně jinému pohledu na jeho dosavadní život a možná ke změně pohledu na své okolí.

Kazuistika č. 5

Charakteristika klienta, výchozí situace:

Klient Martin, 30let, (300 hodin OPP), bez zaměstnání, v minulosti podmíněně odsouzen za podvod, nepodmíněně za zpronevěru. Nyní obviněn z neplnění vyživovací povinnosti vůči dvěma nezletilým dcerám. PMS pověřena soudem ke zjištění možnosti uložení trestu OPP. Na PMS se dostavil na první pozvánku. Vstřícné, sebevědomé vystupování Martina dělalo dojem, že jednání s ním bude bez problémů. Při otázce zaměstnání Martin sdělil, že není v evidenci úřadu práce a pracuje bez smlouvy. V dohledné době má slíbeno zaměstnání jako řidič kamionu. K dluhu na výživném uvedl, že bývalé partnerce vždy nějaké peníze dával. Nenechal si však nic potvrzovat. Částku, která je uváděna jako dluh na výživném ve výši 40.500,- Kč není schopen najednou uhradit. Bude prý splácet společně s běžným výživným. PMS proto navrhla, zda by se Martin nechtěl sejít s bývalou partnerkou na PMS a projednat tak možný způsob a výši splátek dluhu. Martin odpověděl, že by se raději vyhnul osobnímu setkání, zda by nešlo se dohodnout jinak. Podmínky možnosti uložení trestu OPP byly projednány, Martin OPP přijal i z toho důvodu, že po vykonání nebude záznam v rejstříku trestů. OPP byly doporučeny. Soud Martinovi uložil 300 hodin a povinnost uhradit dluh a platit řádné výživné. Návrh dohody byl zprostředkován oprávněně, ta s dohodou souhlasila. Při následném setkání s Martinem PMS vypracovala koncept dohody a zaslala jej oprávněně. Oba se dohodli na splátkách dluhu ve výši 3.000,- Kč měsíčně od následujícího měsíce. Trest OPP by nařízen, stanoven termín nástupu. Kontrolou PMS bylo následně zjištěno, že trest OPP Martin v termínu nenastoupil. Na výzvy PMS klient žádným způsobem nereagoval, výkon trestu ignoroval. Dluh Martin

nezačal splácet, nezaplatil ani výživné běžné. Uplynuly další čtyři měsíce nezaplaceného výživného, bývalá partnerka opět podala trestní oznámení. Soud Martinovi zrušil trest OPP a rozhodl o souhrnném trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku.

Dílčí zhodnocení:

Vzhledem ke skutečnosti, kdy od projednání možnosti uložení trestu OPP s klientem uplynuly již čtyři měsíce a Martin neprojevil zájem na splnění svého závazku, navíc naprosto ignoroval povinnost výkonu uloženého trestu, došlo k přeměně alternativního trestu na formu trestu retributivního, tzn. trestu odnětí svobody. V tomto případě je patrná konkrétní součinnost obou konceptů zacházení s pachateli trestných činů.

Kazuistika č. 6

Charakteristika klienta, výchozí situace:

Klient Ladislav, 19 let, (200 hodin OPP), t. č. bez zaměstnání, bydlí u matky. V minulosti jednou podmíněně odsouzen za řízení přes vyslovení zákazu řízení Městským úřadem v Kolíně. PMS pověřena zjištěním možnosti uložení trestu OPP pro opětovné porušení zákazu řízení a způsobení škody. Ladislav se dostavil na první pozvání k jednání. Z počátku nechápal svoji situaci. Po důkladném vysvětlení bylo jeho stanovisko k uložení trestu OPP kladné. Sdělil, že trest vykoná co nejdříve, aby měl klid. Snažil se svůj čin bagatelizovat a obhajovat tím, že jel jen 500 metrů ani ne po hlavní silnici. Chtěl se předvést před kamarádem. Na cestě bylo však náledí, on dostal smyk a autem narazil do plotu rodinného domku. Způsobil tak škodu nejen na autě své matky, ale oprava plotu stála majitele 8.000,- Kč. Matka po něm nic nechce. Vzhledem k absenci zaměstnání nemá Ladislav možnost škodu uhradit. S Ladislavem byly projednány možné způsoby jak situaci řešit. Prvním krokem bylo, že odeslal poškozenému omluvný dopis s nabídkou osobní dohody zprostředkované na PMS. Uvedl také kontakty na PMS. Poškozený na dopis reagoval a spojil se s PMS. Požadoval objasnění věci a se schůzkou souhlasil. Osobní setkání se uskutečnilo na PMS a poškozený pán, když viděl „pachatele“, jak je mladý a nezkušený, rozhodl se, že mu dá příležitost. Dohodl se s ním, že jakmile vykoná trest OPP, zajistí si jakoukoliv práci a bude mu škodu splácet. Minimálně však 1.000,- Kč měsíčně. Dohoda byla Ladislavem akceptována. Trest OPP byl na doporučení PMS uložen ve výměře 200

hodin, uložena byla i přiměřená povinnost náhrady škody společně se zákazem řízení. Při ukončení výkonu trestu proběhlo setkání PMS, Ladislava a zástupce města. Ze strany technických služeb bylo Ladislavovi nabídnuto zaměstnání, zatím na zkušební dobu. Ladislav tedy plynule přešel do pracovního poměru a mohl tak dostát svému závazku úhrady škody. Jelikož byly technické služby stálým poskytovatelem výkonu OPP, byla možnost s Ladislavem hovořit i s odstupem času. Ladislav se osvědčil v zaměstnání, dostal smlouvu na dobu neurčitou. Dnes říká, že díky trestu OPP získal zaměstnání a s tím spojené ostatní záležitosti. Trest zákazu řízení dosud nevypršel, ale Ladislav má důvod vydržet. Socializace mladého člověka byla ohrožena jeho přístupem k opakovanému porušování zákonných norem. V tomto případě však přístupem poskytovatele prací a samotných pracovníků technických služeb došlo u Ladislava k přehodnocení jeho priorit.

Analýza restorativního přístupu:

V uvedené kazuistice došlo k naplnění dohody o plnění způsobené škody. Ladislav převzal odpovědnost za svůj čin a díky jeho celkovému přístupu se mu podařilo celou situaci vyřešit.

Výkon trestu:

Trest byl nařízen vykonat ve prospěch Městského úřadu v Kolíně, Ladislav jej nastoupil v řádném termínu. V průběhu výkonu prací prováděla PMS pravidelné kontroly, s Ladislavem nebyly problémy. Již po uplynutí jednoho měsíce se odpovědný pracovník městského úřadu doslechl, že Ladislav zapadl do kolektivu a je oblíben. Nejen, že se práce nebojí, ale je také kamarádský. Průběžné jednání PMS s pracovníkem městského úřadu stále potvrzovalo Ladislavovu oblíbenost. Trest OPP vykonal k velké spokojenosti poskytovatele již za 4 měsíce.

Pohled poskytovatele prací (organizace zřízená městem, OPP poskytuje 10 let)

Technické služby mají mnoho zkušeností se zaměstnáváním osob s nízkou nebo žádnou pracovní kvalifikací, jejich motivace není moc vysoká. Takovým byl i Ladislav, který navíc musel pracovat bez finančního ohodnocení. Přesto celou situaci zvládl a poskytovatel v tomto případě vzal jeho činnost, jako zaučení. Díky zájmu poskytovatele prací dostal Ladislav od poskytovatele příležitost získat zaměstnání, ale nebýt jeho snahy a osobního přístupu, zřejmě by se tak nestalo.

Dílčí zhodnocení:

V případě Ladislava lze konstatovat, že takový příběh je ukázkový. Při poslední konzultaci Ladislav sdělil „...*kdybych nedostal OPP a zavřeli by mě, měl bych zkaženéj život, dneska sem rád, že to tak dopadlo*“.

Kazuistika č. 7

Charakteristika klienta, výchozí situace:

Klient Josef, 45 let, (800 hodin OPP), nezaměstnaný, v minulosti v pěti případech zkušenost s pobytem ve věznici, naposledy v roce 2007. V dalších pěti případech podmíněné tresty. Různorodá trestná činnost s převahou maření výkonu úředního rozhodnutí. V krátkém časovém rozestupu byly Josefovi uloženy různými soudy tři tresty OPP ve výměrách 250, 250 a 300 hodin. Uloženo bez předjednání s PMS. Josef se dostavil na PMS na první pozvání. Při úvodním rozhovoru byl dotazován, jak vnímá trest OPP s ohledem na jeho „zkušenosti“ s trestáním. Josef sdělil „*no myslím, že je to lepší než bejt zavřenej, ale takovou paletu jsem si nepředstavoval*“. V první věci byl Josef odsouzen za řízení v době zákazu řízení, podruhé opět za řízení. Třetí případ byl jiný. To se popral. Kvalifikováno to bylo jako výtržnictví. V souhrnu tedy 800 hodin OPP. K rozhodnutí soudu došlo v krátkém časovém sledu a záznamy dosud nebyly uvedeny v rejstříku trestů. V případě výtržnictví došlo k poškození oblečení napadeného, soud uložil povinnost škodu nahradit. Josef byl tedy dotázán, zda se zamýšlel nad způsobem náhrady škody. Odvětil „*jsem bez peněz, tak nevím jako to mám platit*“. Byla mu tedy vysvětlena situace a představena mediace. Josef k této možnosti přistoupil. Poškozený nabídku mediace také přijal, Konalo se osobní setkání na PMS. Závěrem setkání bylo, že se oba dohodli, že způsobenou škodu ve výši 2.000,- Kč Josef uhradí do šesti měsíců. Josef k dohodě přidal ještě svou omluvu poškozenému. Za týden však Josef telefonicky kontaktoval PMS a požádal, zda by mohl být kontaktován poškozený, aby mu mohl předat celou částku. Půjčil si od svého otce. Josef začal trest OPP vykonávat v technických službách, úspěšně vykonal prvních 250hodin. Následně pokračoval v dalším trestu. Zatím nedošlo k úspěšnému vykonání celých 800 hodin, ale dosud nejsou patrné signály, že by trest nezvládl vykonat. V průběhu roku se Josef dokázal uhlídat a více odsouzen nebyl. Soud s ohledem na přístup Josefa prodloužil i předchozí zkušební dobu podmíněného odsouzení. S odpovědí na otázku, zda po vykonání trestu má Josef pocit „spravedlivé odplaty“, budeme muset ještě počkat.

7 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

7.1 Závěrečné shrnutí provedeného šetření

Hlavním cílem praktické části této práce je ověřit a v praxi ukázat, zda je možné při využívání zásad restorativní justice docílit nápravy sociálních konfliktů mezi obětí a pachatelem trestného činu. Smyslem je také poukázat na činitele, jako jsou motivace, osobnost pachatele a jeho samotný přístup k odpovědnosti za spáchaný čin.

Dílčími cíli výzkumné části je především zjistit:

- Zda má vliv na úspěšnost vykonání alternativního trestu OPP trestní minulost pachatele.
- Zda pachatelé vnímají výhody alternativního trestu před trestem klasickým
- Zda účinky alternativního trestu OPP mají pozitivní vliv pro odsouzeného, poškozeného, společnost.
- Zda jsou poskytovatelé prací ochotni působit na odsouzeného v rámci jeho socializace.

Z výsledků šetření uvedených případů vyplývá, že všichni klienti měli před odsouzením k trestu OPP již předchozí zkušenost s odsouzením. Ladislav byl v minulosti odsouzen jen jednou, ale to je možné zohlednit vzhledem k jeho mladému věku. Nelze tedy apriori potvrdit či vyvrátit, že trestní minulost pachatele má nutně vliv na úspěšné vykonání trestu OPP.

V otázce druhé lze metodou indukce dospět k názoru, že všichni sledovaní klienti vnímali výhody trestu alternativního před trestem klasickým. To i v případech, kdy pachatel ví, že nemá zájem trest úspěšně vykonat. Zde je potvrzena skutečnost uváděná v části teoretické, kdy pachatel, kterému hrozí trest odnětí svobody vyšší než 300 dnů, raději zvolí možnost uložení trestu OPP. V případě přeměny tohoto trestu mu hrozí *jen* 300 dnů.

Ve třetím případě byl zjišťován vliv účinků alternativního trestu. Pokud pachatel přijme principy restorativní justice je přínos pro něho samotného pozitivní přinejmenším v tom, že během výkonu trestu není izolovaný od svých blízkých, v podstatě má možnost fungovat, jako by nebyl odsouzen. Pokud se s principy neslučuje, pak půjde o pouhý výkon trestu.

Totéž platí o účincích na poškozeného v podobě kompenzace vzniklé újmy. V případě přijetí odpovědnosti pachatelem, dojde k uspokojení poškozeného.

V opačném případě bude své nároky uplatňovat různými jinými cestami, které však nemusí být vždy účinné.

Pro společnost je efekt vykonaného trestu nejvíce přínosný. V oblasti nákladů na výkon trestu se jedná o nejefektivnější trest, práce vykonaná ve prospěch společnosti bez nároku na odměnu, alternativní tresty také nepřímou formou působí individuální a následně generální prevence a zabraňují tak páchání další trestné činnosti. Trest OPP má jako takový resocializační účinky. Za vhodné podpory poskytovatelů prací se tyto účinky násobí. Tím tak navazují na otázku čtvrtou. V tomto ohledu vyplývá z uvedených kazuistik jednoznačná odpověď. Uvedení poskytovatelé poskytují možnost výkonu OPP již řadu let. To samo o sobě svědčí o ochotě působit na odsouzené osoby. Jak již bylo zmíněno, povinnost přijmout odsouzeného k výkonu trestu OPP není v ČR ničím stanovena. Tudíž spolupráce poskytovatelů v rámci výkonu tohoto trestu je dobrovolná. Proto je nanejvýš důležité oceňovat jejich sociální citění a snahu o resocializaci osob, které svým přístupem dokáží zájem o opětné začlenění do společnosti. V této souvislosti je vhodné zmínit významnou roli PMS, která ve většině případů, jako první jedná s pachatelem o případném uložení alternativního trestu OPP. Má tak klíčovou příležitost pachatele motivovat a snažit se jej dovést k převzetí vlastní odpovědnosti za spáchaný čin při zachování principů restorativní justice. Z uvedeného šetření je možné potvrdit hlavní cíl praktické části. Při využívání zásad restorativní justice je pravděpodobné, že dojde k nápravě sociálních konfliktů mezi obětí a pachatelem trestného činu.

Vzhledem ke zvolenému výběru výzkumného vzorku nelze uvedené interpretace považovat za obecně platné závěry.

7.2 Řeč čísel

Pro orientaci v počtu uložených trestů jsou uvedeny statistické data od roku 2003 do roku 2014. Určitý pokles počtu případů lze pozorovat od roku 2010, kdy nová právní úprava zavádí možnost uložení trestu OPP trestním příkazem pouze po předchozím vyžádání zprávy probačního úředníka. Takto předjednané případy mají pozitivní vliv na vykonatelnost trestů a neměly by být již ukládány tak živelně. Výrazný vliv lze spatřovat v možnosti práce s pachatelem a poškozeným ještě před vlastním odsouzením

pachatele. Lze tak včas zahájit proces podle principů restorativní justice a motivovat jej tak k přijetí vlastní odpovědnosti za spáchaný čin.

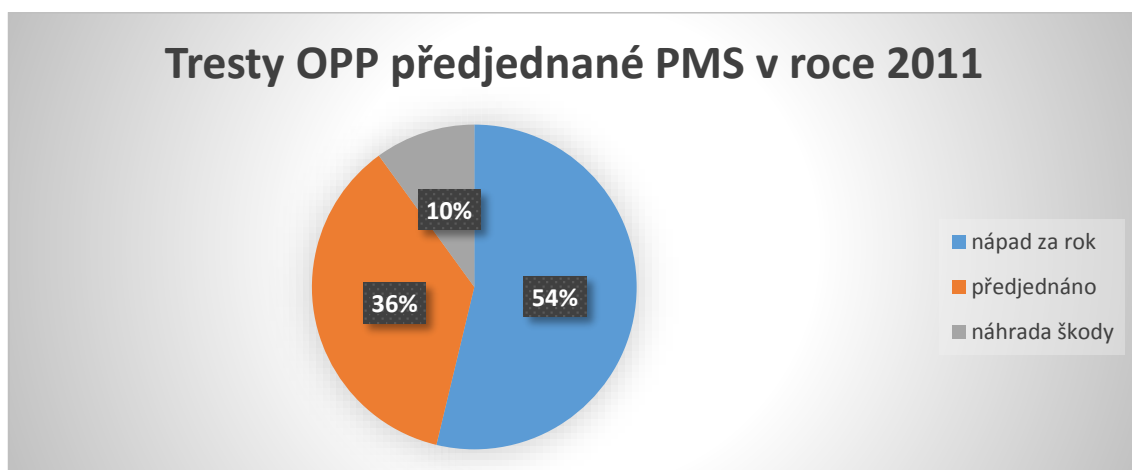
Tabulka 1: počet uložených trestů OPP

OPP		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	rozdíl celkem 2013-2014
Praha	1	2006	1782	1306	1018	1071	971	1006	780	450	580	378	710	332
Střední Čechy	2	1399	1269	1238	1251	1346	1384	1512	1041	765	944	672	1008	336
Jižní Čechy	3	1045	1051	942	967	1023	898	979	644	477	609	401	598	197
Západní Čechy	4	1465	1394	1537	1291	1412	1295	1276	973	749	953	651	929	278
Severní Čechy	5	2300	2083	1915	2006	2365	2061	1908	1375	1315	1374	1025	1537	512
Východní Čechy	6	1743	1403	1382	1290	1507	1264	1218	770	608	765	610	659	49
Jižní Morava	7	2280	2209	2343	2498	2446	2341	2269	1510	1200	1540	1215	1540	325
Severní Morava	8	3201	3227	3140	2849	2868	2656	2783	1941	1703	2087	1591	2155	564
Celkem ČR		15439	14418	13803	13170	14038	12870	12951	9034	7267	8852	6543	9136	2593

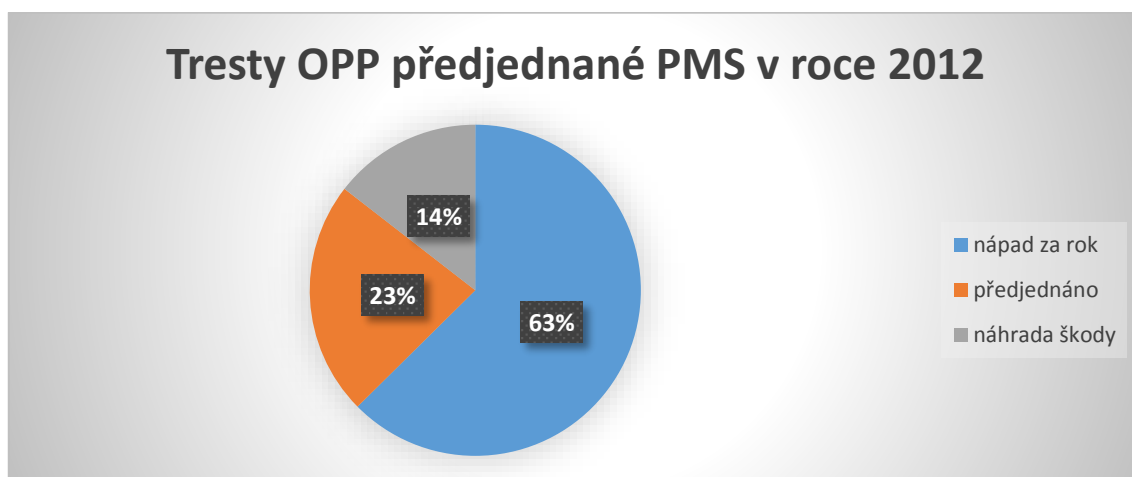
Zdroj: Ředitelství probační a mediační služby

Pro přiblížení zajímavých údajů za období let 2011 – 2014 autor s částečným přispěním výsledků interního kvantitativního monitoringu PMS zpracoval grafické znázornění. Graf 1 až 4 uvádí vývoj počtu napadených případů střediska PMS v Kolíně vůči počtu případů, kde si soud před uložením trestu OPP trestním příkazem, vyžádal zprávu probačního úředníka. Pro náhled jsou uvedeny stavy úspěšnosti při řešení nároků poškozených. Tato výšeč se však nedá slučovat s počtem případů, jelikož ne všichni pachatelé mají soudem uloženou povinnost náhrady škody.

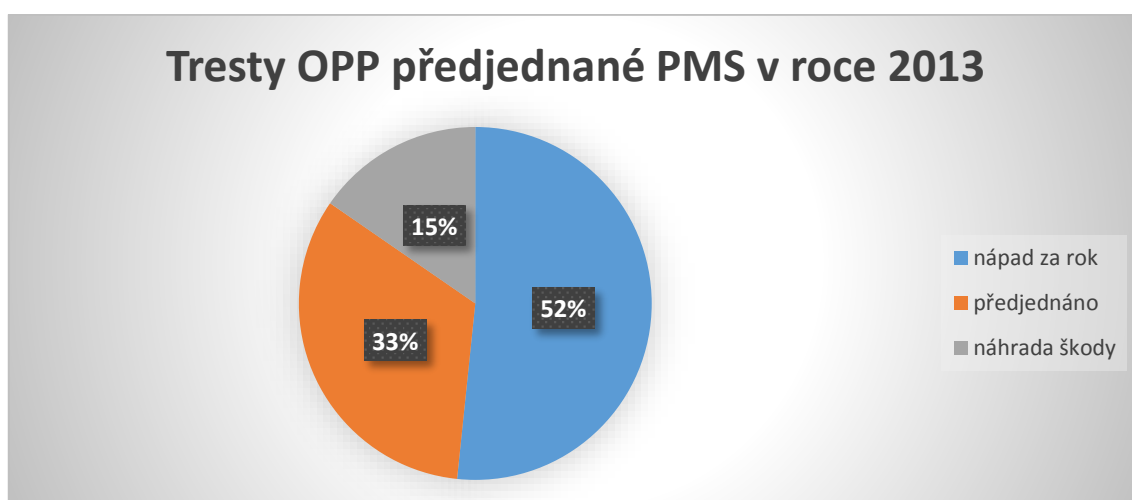
Graf 1: Poměr předjednaných případů k celkově napadeným v roce 2011

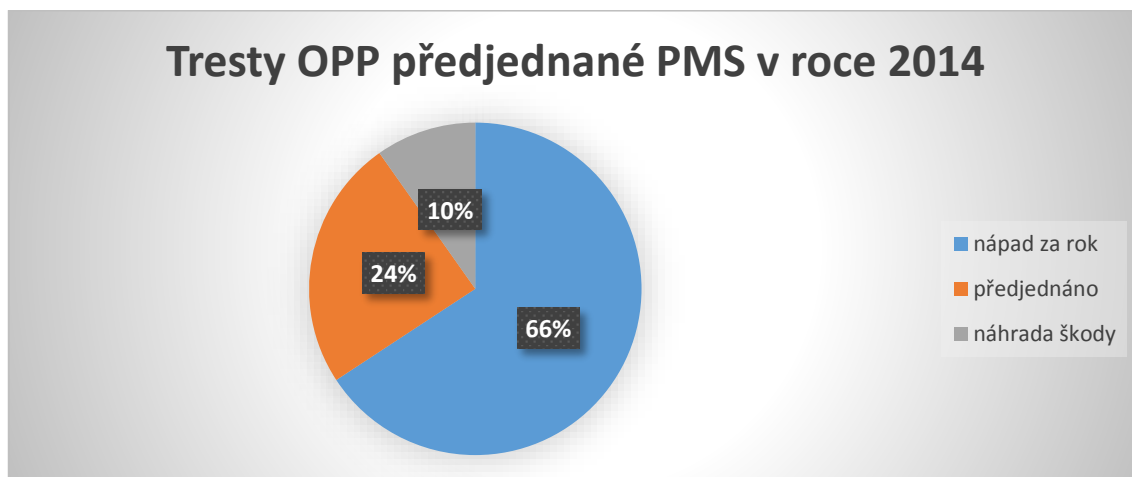
Graf 2: Poměr předjednaných případů k celkově napadeným v roce 2012

Graf 3: Poměr předjednaných případů k celkově napadeným v roce 2013

Graf 4: Poměr předjednaných případů k celkově napadeným v roce 2014

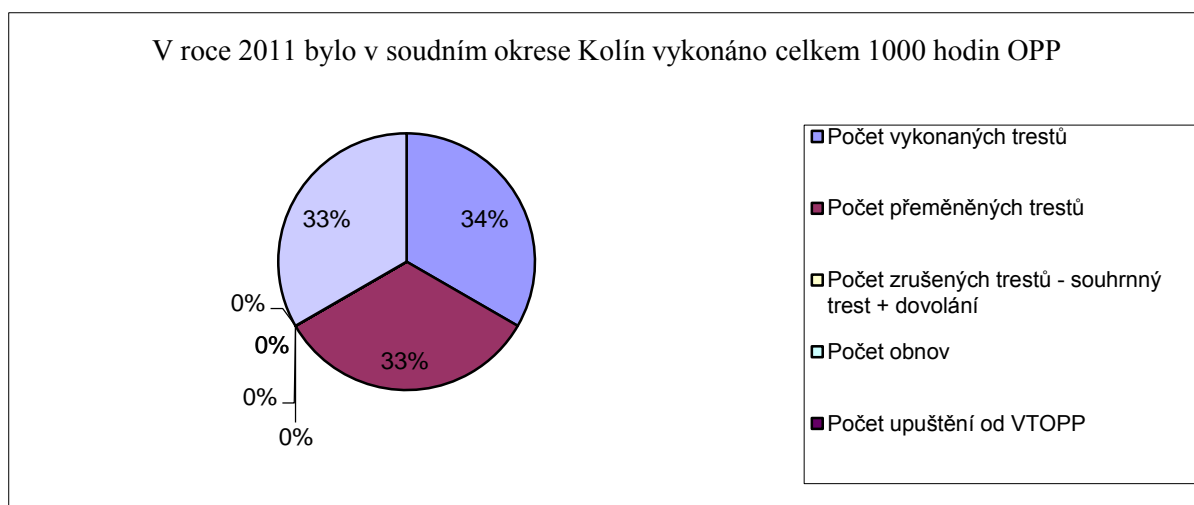

Zdroj: Vlastní šetření, leden 2015

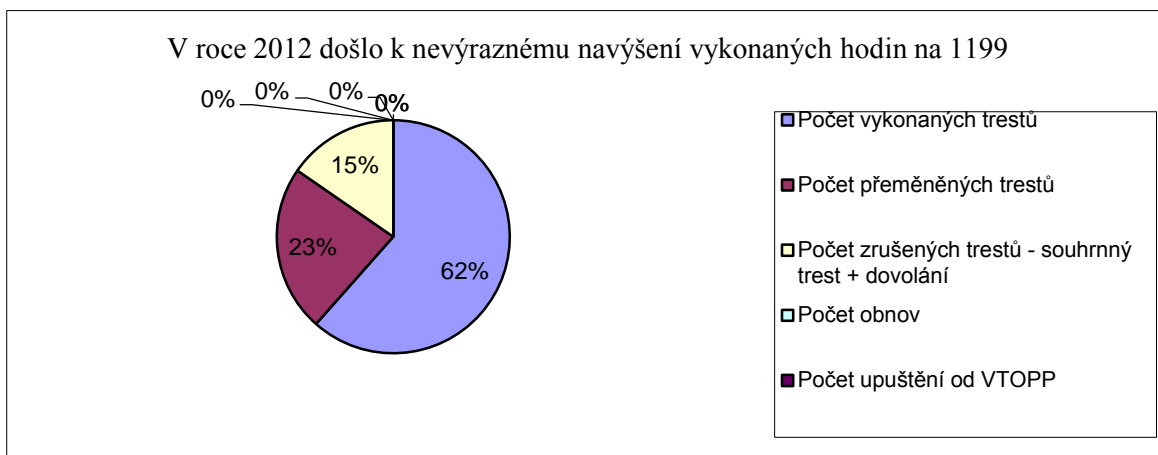
Vyobrazení grafu 5 až 8 představuje poměrné zastoupení počtu vykonaných trestů OPP k počtu trestů přeměněných, případně jinak ukončených. Za pozornost stojí počty vykonaných hodin za sledované čtyřleté období včetně názorné ukázky efektivity trestu OPP.

S účinností trestního zákoníku od 1. 1. 2010 dochází k úpravě doby stanovené pro výkon trestu OPP. Z jednoho roku se mění doba výkonu trestu na dva roky od dne jeho nařízení. Z tohoto důvodu nejsou všechny monitorované tresty vykonány v témže roce, ale část přesahuje do roku následujícího. Kvantitativní monitoring v rámci výkonu trestu OPP je zpracováván PMS od září roku 2011. V současné době je dočasně monitoring pozastaven a jsou připravovány nové způsoby vyhodnocení dat za účelem kvalitnější verifikace specifických dat.

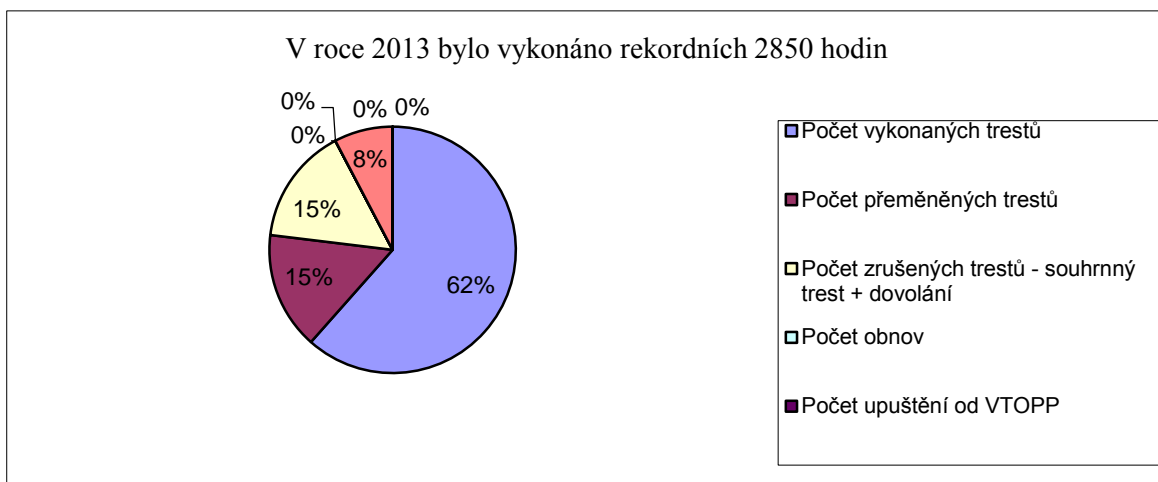
Graf 5: Procentuální vyjádření vykonaných trestů za rok 2011

Graf 6: Procentuální vyjádření vykonaných trestů za rok 2012

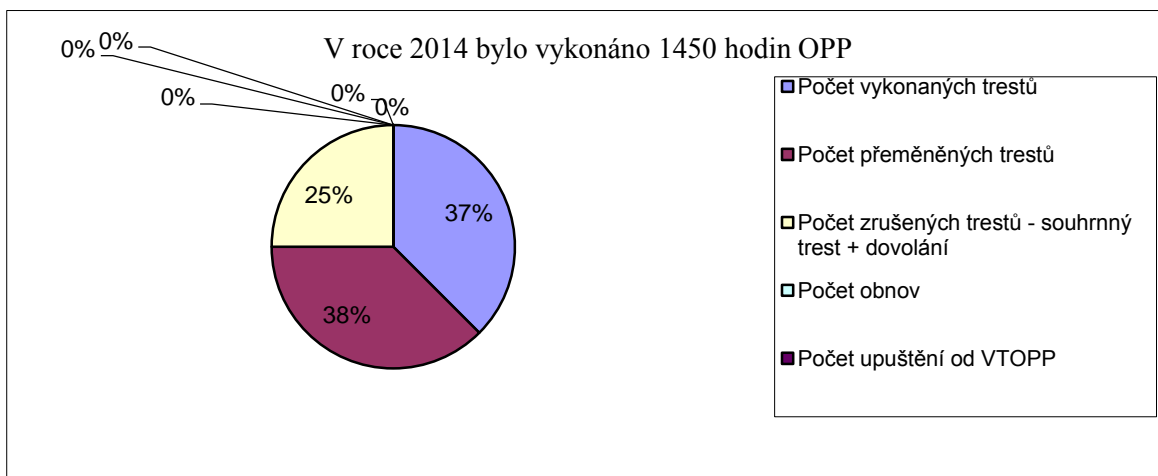

Graf 7: Procentuální vyjádření vykonaných trestů za rok 2013

Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. 1. 2013 zahrálo také svoji roli při vykonatelnosti trestu OPP. Přesto však byl vykonán vysoký počet hodin.

Graf 8: Procentuální vyjádření vykonaných trestů za rok 2014

Zdroj: Interní kvantitativní monitoring Probační a mediační služby ČR

Příklad nakonec:

Při hodnocení efektivity trestu OPP můžeme vycházet z minimální hodinové mzdy, která činí 50,-Kč a maximální možné výměry trestu, tedy 300 hodin oproti nákladům na jednoho uvězněného při stejném přepočtu hodin trestu.

Výsledek:

15.000,-Kč je zisk pro společnost z jednoho pachatele odsouzeného k OPP oproti *300.000,-Kč* na náklady jednoho vězně při 300 dnech odnětí svobody. Finanční efekt je naprosto zřetelný.

ZÁVĚR

Autor bakalářské práce se zaměřil na téma, které není zcela neznámé, o kterém již bylo mnohé napsáno, avšak je stále aktuální. Ve své práci představuje jiný možný pohled, jak lze chápat spravedlnost. V souvislosti s řešením nedostatků trestu odnětí svobody se autor zabývá alternativními tresty, jako modifikací trestu odnětí svobody, zejména pak trestem obecně prospěšných prací.

Lidé, kteří porušují zákony naší země se vyskytují všude kolem a jejich počet stoupá. Od rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii uběhly pouze dva roky a věznice stojí opět před problémem jejich přeplněnosti. Hrozba uvěznění, jakoby již neplnila svůj účel. Jak dál by měla společnost reagovat na páchaní trestných činů? Tato otázka vyvolává pochybnosti o účinnosti sankční - odplatné justice, případně celého systému trestní politiky. Selhávání tradičních přístupů vytváří prostor pro hledání a uplatňování jiných možností, jak přistupovat k pachateli a jeho vlastnímu potrestání. Ale zároveň se nabízí příležitosti, jak více pomoci obětem trestných činů a všem zúčastněným.

Některé prvky byly do našeho právního systému aplikovány již v roce 1996 na základě získaných zkušeností zahraničních evropských zemí s alternativními tresty. Jde zejména o tresty, které nejsou bezprostředně spojené s odnětím svobody. Nespornou výhodou alternativního trestu je, že pachatel se nestává pasivním členem společnosti, který má zabezpečen komplexní servis, tzn. stravu, ubytování, zdravotní péči, apod. Nestává se zátěží daňových poplatníků. Jedním z nejvíce využívaných alternativních trestů v našich podmínkách je trest obecně prospěšných prací. Již skoro dvacet let se tento alternativní trest postupně vyvíjí a přizpůsobuje aktuálním podmínkám. Stále je však pro veřejnost málo známý a zahalený nejasnostmi.

Záměrem autora bakalářské práce je tedy přiblížit široké veřejnosti právě tento institut alternativních trestů, trest obecně prospěšných prací v jeho nepochybně perspektivní podobě. Práce autora vychází z vlastních praktických zkušeností probačního pracovníka. Téma vychází z trestně právní problematiky, ale současně představuje filozofii, jak jinak chápat spravedlnost a jak ji lze také uplatňovat. Jak „dát věci do pořádku“ vychází z myšlenky restorativní justice – nápravné justice. Ani však s využitím principů restorativní justice nelze řešit všechny případy, ale i jednotlivé úspěchy mají zásadní význam pro zachování tohoto přístupu z důvodů podpory integrace do společnosti.

V rámci studovaného oboru se v procesu výkonu trestu obecně prospěšných prací střetávají aspekty vědních oborů, jako jsou sociologie, psychologie a pedagogika.

Těžištěm práce je aplikace restorativního přístupu a jeho uplatnění v praxi s cílem závěrečného posouzení, zda je možné při využívání zásad restorativní justice docílit nápravy sociálních konfliktů mezi obětí a pachatelem trestného činu. Dílčími cíli k praktickému ověření se autor chce dobrat především zjištění, zda má trestní minulost vliv na úspěšné vykonání trestu OPP, zda pachatelé vnímají výhody alternativního trestu před trestem klasickým, zda mají účinky alternativního trestu pozitivní vliv na odsouzeného, poškozeného či společnost a zda jsou poskytovatelé prací ochotni působit na odsouzeného v rámci jeho resocializace.

Bakalářská práce obsahuje dvě hlavní části, teoretickou a praktickou, šesti kapitol a jejich podkapitol. První, teoretickou část práce autor zpracoval na základě studia odborné literatury. Počáteční kapitolu autor zahájil krátkým exkurzem do historie, potom se zaměřuje na vysvětlení základních pojmů včetně seznámení s účelem, systémem a druhy trestů. Druhou kapitolu věnuje alternativním trestům v obecném pohledu, postihuje principy restorativní justice a přibližuje alternativní tresty v zahraniční právní úpravě včetně jejich komparace. Třetí kapitolu autor směřuje na konkrétní alternativní trest, trest obecně prospěšných prací v prostředí našeho právního systému. Ve čtvrté kapitole představuje subjekty, které se významně podílejí na výkonu trestu OPP.

Částí praktickou autor otevírá prostřednictvím kazuistik problematiku faktického výkonu uvedeného alternativního trestu. Psychologickou projekcí a celkovým shrnutím se autor dostává k řešení problematiky, zda dochází k naplňování cílů restorativní justice. Zda trestní minulost ovlivňuje výkon trestu OPP. Zda jsou pachateli vnímány výhody alternativních trestů. Zda mají účinky alternativního trestu pozitivní vliv na odsouzeného, poškozeného či společnost. V závěru šetření autor empiricky zjišťuje, zda jsou poskytovatelé prací ochotni vyvíjet aktivitu v souvislosti s resocializací odsouzeného.

V poslední podkapitole autor řečí čísel a grafů ilustruje čtenářům statistické údaje se zaměřením na specifická data monitorované PMS, zejména při výkonu alternativního trestu OPP v soudním okrese Kolín.

Při tvorbě bakalářské práce autor čerpal z vlastní tvorby, z dostupných pramenů, využíval zejména odborné literatury, obecně závazných právních předpisů za podpory metodických standardů PMS ČR.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. První vydání. Praha: Portál, 2001, s. 285. ISBN 80-7178-535-0.

KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice, sborník příspěvků a dokumentů*. První vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 143. ISBN 80-7338-021-8.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. Páté přepracované a rozšířené vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013, s. 69. ISBN 978-80-7452-037-2.

NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Páté jubilejní vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 555. ISBN 978-80-7357-258-7.

PAVLOVÁ, Lenka a Jaroslav VETEŠKA. *K aktuálním otázkám vyjednávání, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva a spolupráce*. První vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, s. 168. ISBN 978-80-86723-92-1.

PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. První vydání. Ostrava: Amosium servis, 1995, s. 234. ISBN 80-7179-829-0.

PŘESLIČKOVÁ, H., R. GAJDOŠ a M. KRUTINA. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice: Informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trestního řízení*. První vydání. Praha: Český helsinský výbor, 2003, s. 70. ISBN 80-86436-14-4.

SOCHOROVÁ, Marie. *Školní pravidla českého pravopisu*. Druhé vydání. Praha: Fragment, 2014, s. 368. ISBN 978-80-253-2332-8.

SOTOLÁŘ, A., F. PŮRY a P. ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. První vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 468. ISBN 80-7179-350-7.

ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů*. První vydání. Praha: Portál, 2010, s. 212. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. První vydání. Praha: Portál, 2007, s. 377. ISBN 978-80-7367-313-0.

VŮJTĚCH, Jan et al. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. První vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1998, s. 155. ISBN 80-86008-48-7.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 48. ISBN 80-902998-1-4.

Seznam ostatních zdrojů

BARBOŘÍK, Michal. *Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy a jejich řešení*. Trestní právo, 2006, roč. 11, č. 5, s. 4-12. ISSN 1211-2860.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník, obecná část § 1 až 139. Komentář*. Druhé vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1450. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. První vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1065. ISBN 80-7179-829-0.

Seznam použitých právních předpisů

ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním, trestní řád. In: *Úplné znění trestní předpisy č. 870*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2012, s. 544. ISBN 978-80-7208-890-4. Dostupný z <http://www.sagit.cz/pages/sbirka.asp?cd=76&typ=r>.

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: *Úplné znění, trestní zákoník*. Čtvrté vydání. Praha: Armex, 2013, s. 175. ISBN 978-80-87451-22-9.

ČESKO. *Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod*. In: *Úplné znění Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. Úplné znění zákona č. 90/1995 Sb. o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Některé další související právní předpisy*. Deváté vydání. Praha: Armex, 2013, s. 128. ISBN 978-80-87451-25-0.

ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., ze dne 14. července 2000, *zákon o Probační a mediační službě*. In: *Úplné znění, trestní předpisy, č. 870*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2012, s. 544. ISBN 978-80-7208-890-4.

PMS ČR. Pokyn ředitele č. 3/2010, ze dne 20. ledna 2010. *Metodický standard PMS v oblasti trestu obecně prospěšných prací*. s. 21. Spr. 49/2010-000.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKO. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. MS: *Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.*, ze dne 23. 12. 1991. Předpis č. 37/1992/1992. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-37#cast8>.

<http://portal.justice.cz>

<http://www.restorativnijustice.cz/>

<http://www.pmscr.cz>

<http://www.beck-online.cz/>

SEZNAM ZKRATEK

BOZP – Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

ČR – Česká republika

OPP - Obecně prospěšné práce

PMS – Probační a mediační služba

PČR – Policie České republiky

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet uložených trestů OPP, rok 2003 - 2014

Seznam grafů

Graf 1: Poměr předjednaných případů k celkově napadeným v roce 2011

Graf 2: Poměr předjednaných případů k celkově napadeným v roce 2012

Graf 3: Poměr předjednaných případů k celkově napadeným v roce 2013

Graf 4: Poměr předjednaných případů k celkově napadeným v roce 2014

Graf 5: Procentuální vyjádření vykonaných trestů za rok 2011

Graf 6: Procentuální vyjádření vykonaných trestů za rok 2012

Graf 7: Procentuální vyjádření vykonaných trestů za rok 2013

Graf 8: Procentuální vyjádření vykonaných trestů za rok 2014

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Vratislav Somol

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Obecně prospěšné práce z pohledu restorativní justice

Rok: 2013/2015

Počet stran textu bez příloh: 54

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: Mgr. Květoslava Navrátilová